

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра педагогіки, методики та менеджменту освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему

Організація самостійної роботи студентів

ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна

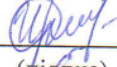
у процесі вивчення економічних дисциплін

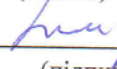
(тема кваліфікаційної роботи)

Виконав: студент 2 курсу, групи ДМП-ОПН 24мг
спеціальності: 011 Освітні науки

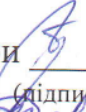
(код і найменування спеціальності)

 / Дмитро ОМЕЛЬЧЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник / Ірина СИНЕЛЬНИК
(підпис) (ім'я та прізвище)

Рецензент / Павло ВАСЮЧЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

«До захисту допущено»

В.о.завідувач кафедри / Наталія БРЮХАНОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Нормоконтроль / Наталія БОЖКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Секретар ЕК / Наталія МУРИНОВИЧ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Харків – 2025 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра педагогіки, методики та менеджменту освіти
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
Освітньо-професійна програма «Освітні, педагогічні науки»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Наталія БРЮХАНОВА

(підпис, ініціали, прізвище)

“29” вересня 2025 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
другого (магістерського) рівня вищої освіти

студенту Омельченку Дмитру Михайловичу

1. Тема: «Організація самостійної роботи студентів ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін»

затверджена наказом по академії № 4801-5/3664 від «06» жовтня 2025 р.

2. Термін здачі закінченої роботи «27» листопада 2025 р.

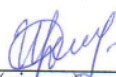
3. Вихідні дані до роботи/проєкту: мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та частково експериментально перевірити методику організації самостійної роботи студентів ННІ «УІПА» ХНУ ім.В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін; об’єкт дослідження – самостійна робота студентів ЗВО; предмет дослідження – методика організації самостійної роботи студентів ННІ «УІПА» ХНУ ім.В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін; завдання дослідження – провести аналіз психолого-педагогічної літератури та науково-педагогічних публікацій щодо організації самостійної роботи студентів ЗВО; проаналізувати стан проблеми організації самостійної роботи студентів ННІ «УІПА» ХНУ ім.В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін; теоретично обґрунтувати та розробити методику організації самостійної роботи студентів ННІ «УІПА» ХНУ ім.В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін; частково експериментально перевірити методику організації самостійної роботи студентів ННІ «УІПА» ХНУ ім.В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін.

4. Зміст роботи/проекту (перелік питань, які належить розробити): результати аналізу психолого-педагогічної літератури та науково-педагогічних публікацій щодо організації самостійної роботи студентів ЗВО; уявлення про стан проблеми організації самостійної роботи студентів ННІ «УІПА» ХНУ ім.В.Н.Каразіна у процесі вивченні економічних дисциплін; методика організації самостійної роботи студентів ННІ «УІПА» ХНУ ім.В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін.

5. Перелік графічного матеріалу (презентаційний матеріал): презентація доповіді за результатами дослідження з використанням комп'ютерної презентаційної програми Power point

6. Дата видачі завдання «29» вересня 2025 р.

Керівник

(підпис)

Ірина СИНЕЛЬНИК
(ім'я, прізвище)

Завдання прийняв до виконання

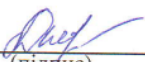

(підпис)

Дмитро ОМЕЛЬЧЕНКО
(ім'я, прізвище)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН-ГРАФІК виконання кваліфікаційної роботи

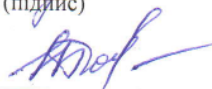
№ з/п	Назва етапів роботи та питань, які мають бути розроблені відповідно до завдання	Термін виконання	Позначки керівника про виконання завдань
1	Здійснення аналізу психолого-педагогічної літератури та науково-педагогічних публікацій щодо організації самостійної роботи студентів ЗВО.	20.10.2025	
2	Визначення стану проблеми організації самостійної роботи студентів ННІ «УІПА» ХНУ ім.В.Н.Каразіна у процесі вивченні економічних дисциплін.	30.10.2025	
3	Теоретичне обґрунтування та розроблення методики організації самостійної роботи студентів ННІ «УІПА» ХНУ ім.В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін;	15.11.2025	
4	Часткова експериментальна перевірка методики організації самостійної роботи студентів ННІ «УІПА» ХНУ ім.В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін.	25.11.2025	

Студент

(підпис)

Дмитро ОМЕЛЬЧЕНКО
(ім'я, прізвище)

Нормоконтроль

(підпис)

Наталія БОЖКО
(ім'я, прізвище)

РЕФЕРАТ

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та частково експериментально перевірити методику організації самостійної роботи студентів ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін.

Об'єкт дослідження – самостійна робота студентів ЗВО.

Предмет дослідження – методика організації самостійної роботи студентів ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукової і методичної літератури з проблеми вивчення студентами економічних дисциплін, аналіз та синтез, порівняння та узагальнення теоретичного і практичного матеріалу, що вивчається студентами; педагогічне спостереження за діяльністю студентів та анкетування студентів щодо відношення їх до самостійної роботи, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, порівняльний), обробка результатів дослідження з використанням методів статистики.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження:

- обґрунтовано та розроблено методику організації самостійної роботи студентів з економічних дисциплін;
- адаптовано модель методики організації самостійної роботи студентів при вивченні економічних дисциплін шляхом урахування змістовних особливостей економічних дисциплін;
- удосконалено засоби організації самостійної роботи студентів.

Ключові слова: організація самостійної роботи студентів, методика навчання, економічні дисципліни.

ABSTRACT

The purpose of the study is to theoretically substantiate, develop and partially experimentally verify the methodology for organizing independent work of students of the ERI «Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy» of the V.N. Karazinau KhNU in the process of studying economic disciplines.

The object of the study is independent work of students of the Higher Educational Institution.

The subject of the study is the methodology for organizing independent work of students of the ERI «Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy» of the V.N. Karazinau KhNU in the process of studying economic disciplines.

Research methods: theoretical analysis of scientific and methodological literature on the problem of studying economic disciplines by students, analysis and synthesis, comparison and generalization of theoretical and practical material studied by students; pedagogical observation of students' activities and questionnaires of students regarding their attitude to independent work, pedagogical experiment (confirmatory, formative, comparative), processing of research results using statistical methods.

Scientific novelty and theoretical significance of the research:

- the methodology for organizing independent work of students in economic disciplines has been substantiated and developed;
- the model of the methodology for organizing independent work of students in studying economic disciplines has been adapted by taking into account the content features of economic disciplines;
- the means of organizing independent work of students have been improved.

Keywords: organization of independent work of students, teaching methodology, economic disciplines.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗВО У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	14
1.1. Проблема організації самостійної роботи студентів ЗВО у психолого-педагогічних дослідженнях.....	14
1.2. Аналіз процесу вивчення економічних дисциплін в ННІ «УІПА» ХНУ ім.В.Н.Каразіна.....	30
1.3. Теоретичне обґрунтування організації самостійної роботи студентів ЗВО у процесі вивчення економічних дисциплін.....	39
Висновки до 1 розділу.....	45
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ННІ «УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ» ХНУ ІМ. В.Н.КАРАЗІНА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	49
2.1. Загальна структура організації самостійної роботи студентів ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін.....	49
2.2. Способи організації самостійної роботи студентів ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін.....	56
2.3. Експериментальне дослідження методики організації самостійної роботи студентів ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін.....	65
Висновки до 2 розділу.....	73
ВИСНОВКИ.....	77

	7
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	85

ВСТУП

Сучасний соціальний та економічний розвиток України потребує підготовки активних, компетентних і творчих фахівців, які володіють ґрунтовними теоретичними знаннями та практичними навичками у своїй професійній сфері. Майбутні економісти повинні бути здатні самостійно приймати ефективні управлінські та економічні рішення, аналізувати інформацію, прогнозувати економічні процеси та створювати нові економічні цінності. При цьому важливо усвідомлювати, що отримання диплома про вищу освіту не означає завершення навчання: сучасний фахівець має постійно оновлювати знання, самостійно підвищувати кваліфікацію та адаптувати професійну діяльність до швидкозмінного економічного середовища.

З огляду на зростаючий рівень інтелектуальних запитів студентів та появу нових технологій навчання, майбутній економіст повинен розвивати здатність до самостійного здобуття знань. Студенти, які під час навчання у закладі вищої освіти навчаються організовувати власну самостійну діяльність, отримують конкурентну перевагу у професійній діяльності.

Для ефективного виконання завдань, що постають перед сучасною економічною освітою, необхідно вдосконалювати навчально-виховний процес, впроваджувати інноваційні методи та форми взаємодії викладача і студента, стимулювати активну самостійну навчальну діяльність. Життєвий досвід демонструє: знання, здобуті самостійно через власну думку, досвід та практичні дії, стають справді цінними та закріплюються на тривалий час.

Сучасні програми Міністерства освіти і науки України для економічних спеціальностей передбачають, що самостійна робота студентів під керівництвом викладача займає від 1/3 до 2/3 загального обсягу навчального часу. Це свідчить про високий потенціал самостійної роботи у підвищенні ефективності підготовки майбутніх економістів. Водночас аналіз психолого-педагогічних досліджень, методичної літератури та власного експерименту

показує, що близько 50% студентів економічних спеціальностей недостатньо готові до нових форм самостійної роботи, що проявляється у відсутності навичок, умінь, необхідної мотивації та концентрації.

Незважаючи на значну кількість досліджень щодо самостійної роботи студентів (зокрема, наукові роботи М.К. Асаналієва, К.Б. Бабенко, В.К. Буряка, М.Г. Гарунова, Є.В. Гапона, О.В. Євдокимова, Б.Г. Єсипова та ін.), питання організації самостійної роботи студентів економічних спеціальностей у ЗВО в умовах сучасної освітньої доктрини та диференціації навчання досі недостатньо висвітлене.

Сучасні вимоги до економічної освіти підкреслюють необхідність посилення практичної спрямованості самостійної роботи студентів при вивченні таких базових економічних дисциплін, як «Економічна теорія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Економічний аналіз». Це особливо важливо для формування компетентностей, які забезпечують аналітичне мислення, економічне прогнозування, прийняття рішень у сфері бізнесу та управління.

Особливості професійної діяльності економістів, бухгалтерів, фінансистів та менеджерів включають численні ділові контакти, переважно мовне спілкування та участь у прийнятті рішень. Тому важливим є розвиток комунікативних навичок, вміння аргументовано захищати власну позицію та працювати у команді. Групові форми самостійної роботи сприяють розвитку цих навичок, формуванню професійного партнерства та підвищенню компетентності майбутніх економістів.

Використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі, зокрема під час самостійної роботи, потребує посиленої уваги. Важливим є диференційований підхід до організації самостійної роботи студентів, що дозволяє враховувати рівень підготовки, індивідуальні можливості та професійні цілі кожного студента.

Збільшення часу, відведеного на самостійну роботу, робить необхідним створення спеціального методичного забезпечення, яке включає завдання,

прикладі практичних кейсів, інтерактивні вправи та електронні ресурси для самоперевірки.

Актуальність проблеми та її недостатня дослідженість зумовили вибір теми магістерської роботи: «Організація самостійної роботи студентів ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та частково експериментально перевірити методику організації самостійної роботи студентів ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін.

Об’єкт дослідження – самостійна робота студентів ЗВО.

Предмет дослідження – методика організації самостійної роботи студентів ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін.

Гіпотеза дослідження - впровадження у ЗВО розробленої методики організації самостійної роботи студентів у процесі вивчення економічних дисциплін забезпечить підвищення якості знань студентів.

Завдання дослідження визначено у відповідності з об’єктом, предметом, метою та гіпотезою:

- 1) провести аналіз психолого-педагогічної літератури та науково–педагогічних публікацій щодо організації самостійної роботи студентів ЗВО;
- 2) проаналізувати стан проблеми організації самостійної роботи студентів ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна у процесі вивченні економічних дисциплін;
- 3) теоретично обґрунтувати та розробити методику організації самостійної роботи студентів ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін;
- 4) експериментально перевірити методику організації самостійної роботи студентів ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін.

Для вирішення поставлених завдань і перевірки гіпотези було використано комплекс методів:

- теоретичний аналіз наукової і методичної літератури з проблем вивчення економічних дисциплін;
- аналіз і синтез, порівняння та узагальнення теоретичного та практичного матеріалу, що вивчається студентами економічних спеціальностей;
- педагогічне спостереження за діяльністю студентів під час самостійної роботи;
- анкетування студентів з метою оцінки їх ставлення до самостійної роботи та методів навчання;
- педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, порівняльний) для виявлення ефективних підходів до організації самостійної роботи;
- обробка результатів дослідження з використанням статистичних методів для оцінки рівня засвоєння матеріалу.

Методологічна основа дослідження ґрунтується на загальних положеннях теорії пізнання, філософських положеннях про взаємозв'язок та взаємозумовленість явищ і процесів, законах формальної логіки, основних положеннях системного підходу, положеннях про цілісність педагогічної діяльності та її аналіз з точки зору управління, комплексному підході до навчання, теорії поетапного формування розумових дій.

Теоретичною базою дослідження є наукові положення та висновки, що стосуються організації самостійної роботи студентів економічних спеціальностей на різних етапах їх навчання:

1. Особливості організації самостійної роботи студентів на молодших курсах – розглянуті в працях К.Б. Бабенка, О.Г. Мороз, В.С. Тесленка. Дослідники підкреслюють необхідність формування базових навчальних умінь та навичок самостійного опрацювання матеріалу з економічних дисциплін.

2. Управління самостійною роботою студентів у позааудиторний час – досліджується Л.В. Клименко та В.П. Шпаком. Вони відзначають важливість організації діяльності студентів поза аудиторією, що включає планування навчального часу, контроль виконання завдань і мотивацію до самонавчання.

3. Навчання студентів вмінню планувати пізнавальну діяльність – А.А. Лошак, О.М. Козак, М.П. Красницький підкреслюють важливість формування в студентів економічних спеціальностей здатності самостійно організовувати процес навчання, аналізувати інформацію і приймати раціональні рішення.

4. Системний підхід в організації самостійної роботи студентів – розроблений Г.М. Гнитецькою та Л.І. Заякиною. Використання системного підходу дозволяє інтегрувати самостійну роботу з іншими формами навчальної діяльності, створюючи цілісну систему розвитку професійних компетенцій.

5. Проблеми організації самостійної роботи та контролю знань студентів економічних спеціальностей – В.П. Ядров аналізує специфіку економічних дисциплін та пропонує шляхи ефективного контролю знань і формування практичних умінь.

6. Контроль в організаційно-методичному забезпеченні самостійної роботи студентів-економістів – досліджується В.Ф. Бондаренком, що дозволяє систематизувати підхід до оцінювання навчальної діяльності студентів.

7. Умови організації самостійної роботи студентів-економістів з курсу макроекономіки – М.І. Макаренко визначає специфіку завдань і методів контролю, що забезпечують ефективне засвоєння матеріалу.

8. Методи нормування самостійної роботи студентів – А.Л. Хмара розробляє критерії розподілу навчального часу і завдань, що дозволяє забезпечити оптимальне навантаження студентів.

9. Методичне забезпечення самостійної роботи студентів – В.Н. Макаручук висвітлює питання створення банків завдань, навчальних

посібників, тестових систем та програм для самоконтролю, які сприяють ефективному засвоєнню економічних дисциплін.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження:

1. Обґрунтовано та розроблено методику організації самостійної роботи студентів з економічних дисциплін (“Економічна теорія”, “Макроекономіка”, “Мікроекономіка”, “Економічний аналіз”).

2. Адаптовано модель методики до змістових особливостей економічних дисциплін, враховуючи специфіку економічного мислення та аналітичної діяльності.

3. Удосконалено засоби організації самостійної роботи, включно з розробкою банків завдань, тестових матеріалів і завдань практичного спрямування.

Самостійна робота студентів економічних спеціальностей має низку практичних ефектів:

1. Формування інтересу та підвищення пізнавальної діяльності студентів.

2. Розвиток професійного мислення, здатності аналізувати економічні явища та приймати обґрунтовані рішення.

3. Формування культури розумової праці, здатності самостійно здобувати, обробляти та застосовувати економічну інформацію.

4. Здатність використовувати знання в нових ситуаціях, що особливо важливо для економічної та бізнес-освіти.

5. Набуття навичок постійного підвищення кваліфікаційного рівня, що дозволяє студентам ефективно адаптуватися до сучасних умов професійної діяльності.

Завдяки впровадженню системи організації самостійної роботи з економічних дисциплін студенти не лише засвоюють навчальний матеріал, а й формують ключові компетенції, необхідні для майбутньої професійної діяльності в економічній сфері та сфері бізнес-освіти.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗВО У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

1.1. Проблема організації самостійної роботи студентів у ЗВО в психолого-педагогічних дослідженнях

У сучасному навчально-пізнавальному процесі особливої актуальності набуває питання організації самостійної роботи студентів. З огляду на зростаючу роль самостійної діяльності в оволодінні знаннями та формуванні професійних компетентностей, проблема раціонального планування та організації самостійної роботи стає надзвичайно важливою. Ефективність такої роботи значною мірою залежить від готовності студентів до неї, від їхніх навичок самоконтролю, самоорганізації та здатності планувати власну навчальну діяльність.

Науковці та практики-педагоги завжди приділяли значну увагу вивченню різних аспектів самостійної роботи студентів. У численних наукових працях розглядалися такі питання, як сутність поняття «самостійна робота», принципи її організації, форми, методи та засоби проведення. Досліджувалися також підходи до планування, організації та контролю самостійної роботи. Проте більшість класичних праць присвячені самостійній роботі учнів середніх шкіл, а питання її адаптації до вищої освіти потребує додаткового дослідження.

У наукових дослідженнях, присвячених організації самостійної роботи студентів закладів вищої освіти, висвітлюються різноманітні аспекти цього процесу, що відображають його багатовимірність та значущість у підготовці фахівців. Значна увага приділяється особливостям організації самостійної діяльності студентів молодших курсів, що розкрито у працях К.Б. Бабенка, О.Г. Мороза, В.С. Тесленка та інших дослідників. Науковці підкреслюють,

що саме на початкових етапах навчання важливо сформувати вміння планувати власну діяльність, раціонально розподіляти навчальний час та поступово розвивати здатність до самостійного опанування матеріалу, оскільки ці навички стають фундаментом для подальшого успішного навчання.

Проблематика управління самостійною роботою студентів у позааудиторний час знаходить відображення у дослідженнях Л.В. Клименко, В.П. Шпака та інших учених. Їхні праці наголошують на тому, що ефективність самостійної діяльності значною мірою залежить від систематичного контролю, консультативної підтримки та організаційного супроводу, які дозволяють студентам утримувати необхідний темп навчання та уникати перевантаження.

Питання формування умінь планувати пізнавальну діяльність детально аналізували А.А. Лошак, О.М. Козак, М.П. Красницький. Дослідники відзначають, що здатність студента самостійно визначати послідовність опрацювання матеріалу, розподіляти навантаження та обирати оптимальні форми роботи є ключовою компетентністю, яка забезпечує високий рівень якості засвоєння знань і готовність до професійної діяльності.

Системний підхід до організації самостійної роботи студентів розкритий у наукових напрацюваннях Г.М. Гнитецької, Л.І. Заякіної та інших дослідників. Їхні роботи демонструють необхідність комплексного бачення цього процесу, що включає взаємозалежність між формами навчання, методами контролю, педагогічними умовами та індивідуальними характеристиками студентів. Саме системність дозволяє побудувати ефективну модель організації самостійної діяльності, яка сприяє формуванню не лише знань, а й відповідальних навчальних стратегій.

Особливий акцент на активному використанні студентами додаткових джерел інформації робить А.С. Телетов, який у досвіді викладання курсу «Основи маркетингу» підкреслює дефіцит профільної вітчизняної літератури. Це, на його думку, зумовлює необхідність залучення студентів до

опрацювання сучасних економічних видань, самостійного пошуку інформації та виконання індивідуальних дослідницьких завдань.

У праці В.П. Ядро́ва акцентується увага на важливості розширення обсягу робіт на практичних заняттях, що передбачають елементи автоконтролю. Застосування таких підходів сприяє не лише формуванню стійких знань, але й розвитку відповідальності за результати власного навчання, забезпечуючи глибше розуміння матеріалу.

Вагоме значення самостійної роботи як чинника виховання і формування ціннісних орієнтацій студентської молоді підкреслюється в роботах В.Н. Гончарової, А.М. Воробйової та А.І. Вавіна. Дослідники наголошують, що високий рівень самостійності має бути забезпечений як у межах аудиторної діяльності, так і поза нею, оскільки саме в цьому процесі відбувається становлення особистості майбутнього фахівця.

У дослідженнях В.Ф. Бондаренка увага акцентується на ролі контролю у забезпеченні якості самостійної роботи. Автор пропонує використовувати систему обов'язкових домашніх завдань та методи самоконтролю, які дозволяють студентам ефективно відстежувати власні успіхи та коригувати стратегії навчання.

Організаційні складові самостійної роботи ґрунтовно розглянуті у працях І.М. Копича та Ф.І. Хміля. Вони наголошують на необхідності чітко визначених вимог до навчального процесу, оптимального обсягу матеріалу, забезпечення різноманіття форм самостійної діяльності — від рефератів до курсових проєктів — а також застосування різних методів контролю й належного матеріально-методичного забезпечення.

Комплексний підхід до організації домашніх завдань, включно з підготовкою доповідей, написанням рефератів та розв'язанням задач, представлений у роботі М.І. Макаренка. Автор вважає такі елементи важливими для формування навичок поглибленого аналізу навчального матеріалу та розвитку самостійності мислення.

Методи нормування самостійної роботи розробив А.Л. Хмара, який пропонує використовувати хронометраж та експертні оцінки для визначення оптимальних нормативів часу на різні види діяльності. Такий підхід сприяє ефективному плануванню навчального навантаження та запобігає його нерациональному розподілу.

У працях В.Н. Макаrchука самостійна робота поділяється на традиційну та творчу. Автор підкреслює, що творча компонента — опрацювання нових тем, не представлених у лекціях — є важливим інструментом розвитку креативного мислення та здатності до самостійного здобуття знань.

Особливості формування навичок самостійної роботи при написанні курсових та наукових робіт детально розкриті у дослідженнях Л.І. Пронкіної. Вона акцентує увагу на ролі методичного забезпечення, яке визначає якість, структуру та результативність виконання таких завдань, а також сприяє розвитку аналітичного мислення і дослідницьких навичок.

Незважаючи на широкий спектр досліджень, присвячених організації самостійної роботи студентів, багато питань залишаються відкритими. Зокрема, існують значні розбіжності у трактуванні поняття «самостійна робота студентів». Недостатньо вивчені зв'язки між метою організації самостійної роботи та способами її реалізації, а також не визначені теоретичні передумови для організації самостійної діяльності студентів з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Таким чином, проблема ефективної організації самостійної роботи студентів залишається актуальною й потребує подальших наукових досліджень, що враховують як особливості навчального процесу, так і індивідуальні характеристики студентів.

Таблиця 1.1

Види самостійних робіт

Ознаки класифікації	Види
1. Характер пізнавальної діяльності	«На рівні: ознайомлення, репродукції, повноцінних знань, трансформації» [3], «відтворююча, реконструктивно-варіативна, евристична, творча» [6, с.311].
2. Місце виконання	«аудиторна, позааудиторна» [1, с.433].
3. Дидактична мета	«підготовча, спрямована на засвоєння нових знань, тренувальна, узагальнюючо-повторювальна, контрольна» [4, с.297]. «спрямована на виявлення шуканого за алгоритмом, розв'язання типових задач, розв'язання нетипових задач, створення передумов для творчості» [8, с.341].
4. Засіб організації	- «індивідуальна, фронтальна, групова» [6, с.311], - «систематична, акордна» [1, с.436].

Таблиця 1.2

**Рівні самостійної продуктивної діяльності з урахуванням ієрархії
рівнів навчання (В.П. Безпалько)**

Рівні навчання	Рівні продуктивної діяльності студентів
1. «Ознайомлення»	«Здатність студента впізнавати, розпізнавати, розрізняти об'єкти серед подібних собі».
2. «Репродукції»	«Може здійснювати мовні описи дії з об'єктом, що вивчається, аналізувати різноманітні дії та підходи».
3. «Повноцінні знання»	«Уміє застосовувати засвоєну інформацію у практичній сфері для вирішення задач та отримання нової інформації».
4. «Трансформації»	«Може вирішувати задачі за допомогою переносу засвоєних знань, умінь та навичок».

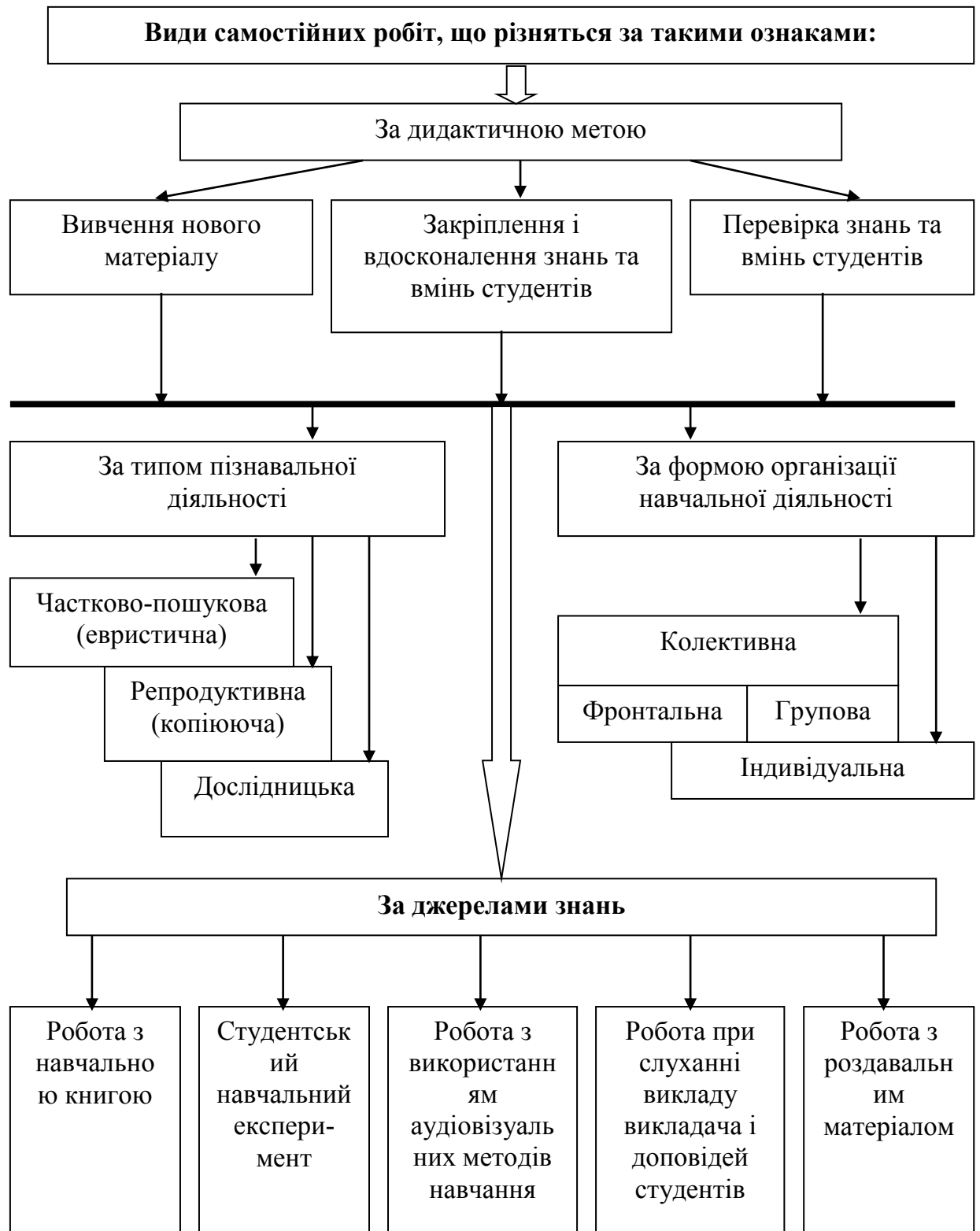

Рис. 1.1. Класифікація самостійних робіт студентів (В А. Козаков)

Таблиця 1.3

Рівні самостійної пізнавальної діяльності з урахуванням ускладнення її характеру (П.І. Підкасистий)

Рівні навчання	Рівні самостійної пізнавальної діяльності
1. «Відтворююча самостійна діяльність»	«Копіювання за примірником; ідентифікація об'єктів та явищ шляхом порівняння із зразком».
2. «Реконструктивно-варіативна самостійна діяльність»	«Відтворення знань насамперед на рівні пам'яті; початок узагальнення методів пізнавальної діяльності та перенос на вирішення типових задач».
3. «Евристична самостійна діяльність»	«Продуктивна діяльність із застосування знань; здатність до висновків при вирішенні нетипових задач (задач за межами відомого зразка)».
4. «Творча самостійна Діяльність»	«Перенос знань при вирішенні задач у зовсім нових умовах, вироблення гіпотетичного, творчого мислення, розробка нових програм прийняття рішення».

Методи навчання є основою ефективного освітнього процесу і безпосередньо впливають на якість засвоєння студентами навчального матеріалу. Загалом, методи навчання можна поділити на дві взаємопов'язані групи, кожна з яких виконує свою специфічну функцію в навчальному процесі.

Перша група методів стосується засвоєння змісту навчальних предметів за допомогою слова. До цієї групи відносяться такі методи, як бесіда, розповідь, пояснення та інші словесні форми навчання. Використання цих методів дозволяє студентам отримати необхідну інформацію, зрозуміти основні закономірності предмету, а також сформулювати перші уявлення про його складові елементи.

Друга група методів зосереджена на самостійній роботі студентів. Вона охоплює всі види діяльності, спрямовані на сприйняття, засвоєння, вдосконалення та практичне застосування знань. Самостійна робота є важливим компонентом навчального процесу, оскільки вона сприяє розвитку

критичного мислення, формуванню аналітичних навичок та закріпленню отриманих знань.

Необхідно підкреслити, що найбільш ефективним є поєднання словесних методів навчання з самостійною роботою студентів. Саме взаємодія цих двох груп методів підвищує результативність навчального процесу в цілому. Особливо це важливо для економічно-наукових дисциплін, специфіка змісту яких вимагає застосування різноманітних методів самостійної роботи незалежно від організаційної форми навчання та етапу педагогічного процесу. Раціонально організована самостійна робота студентів значно посилює всі пізнавальні процеси – від сприйняття та пам'яті до мислення та уваги, що сприяє глибшому оволодінню навчальним матеріалом.

До найбільш ефективних методів самостійної роботи у вивченні економічних дисциплін відносять:

1. Спостереження економічних об'єктів та процесів
2. Порівняльно-аналітичні дослідження
3. Конструювання та моделювання економічних процесів
4. Розв'язування економічних задач
5. Робота з навчальною літературою

Спостереження є важливим методом, який сприяє розвитку аналітичного мислення студентів. Для його правильного застосування необхідно враховувати психологічні та фізіологічні основи сприйняття. З психологічної точки зору спостереження – це планомірне і тривале сприйняття об'єктів чи явищ з метою визначення їх особливостей, змін або закономірностей розвитку.

Навчальне спостереження відрізняється від простого розглядання предметів тим, що воно передбачає активну дослідницьку діяльність студентів, самостійний пошук відповідей на поставлені питання та аналітичне осмислення отриманих результатів. Успіх спостереження

залежить від чіткого визначення його пізнавальної мети та логічної послідовності дій студентів.

При плануванні спостережень викладач повинен:

- Розділити спостереження на взаємопов'язані частини.
- Передбачити ефективні способи самоконтролю та оцінки результатів.
- Забезпечити синтез отриманих даних для формування узагальнених уявлень про об'єкт чи явище.

Спостереження можна проводити на лекціях, практичних і лабораторних заняттях, а також під час екскурсій. Для ефективного навчального спостереження необхідно дотримуватися кількох умов:

1. Студенти повинні мати достатній запас знань для розуміння мети та послідовності спостереження.
2. Спостережуваний матеріал повинен містити нові для студентів дані, що стимулюють дослідницьку діяльність.
3. Необхідно фіксувати проміжні та підсумкові результати у вигляді записів, схем, малюнків або графіків.

Правильна організація спостереження дозволяє студентам не лише виявляти зовнішні особливості процесів, а й формувати понятійне мислення та робити узагальнення.

Розв'язування навчальних задач є надзвичайно важливим методом самостійної роботи, оскільки воно сприяє глибокому засвоєнню знань, розвитку абстрактного мислення та формуванню практичних навичок.

Задачі поділяються на три групи:

1. Теоретичні задачі – стимулюють глибоке засвоєння законів та теоретичних положень.
2. Практичні задачі – допомагають студентам осмислити практичні аспекти навчального матеріалу.
3. Комбіновані задачі – поєднують теоретичні та практичні питання, сприяючи комплексному розвитку знань.

Розв'язування задач може здійснюватися різними способами – письмово, графічно, усно або у комбінованій формі. Для ефективного застосування цього методу необхідні такі умови:

- наявність у студентів базових знань, необхідних для розв'язання задач;
- розуміння студентом мети та змісту задачі;
- чітке знання прийомів і методів розв'язання.

Розв'язування задач дозволяє студентам засвоїти матеріал у логічній послідовності, стимулює пізнавальні процеси, особливо абстрактне мислення, увагу та пам'ять, і сприяє формуванню міцних знань.

Самостійна робота з підручником є одним з базових методів навчання. Вона допомагає студентам:

- формувати навички самостійної роботи з навчальною літературою;
- вчитися виділяти головне у великому обсязі інформації;
- краще засвоювати та запам'ятовувати матеріал.

Викладач може організувати диференційовані завдання різної складності, враховуючи індивідуальні можливості студентів. Це дозволяє забезпечити ефективну навчальну діяльність для всіх студентів, незалежно від рівня їх підготовки.

Самостійна робота студентів – це планова форма навчальної діяльності, яка здійснюється під методичним керівництвом викладача. Вона є обов'язковим компонентом державних освітніх стандартів, а час, відведений на її виконання, регламентується навчальним планом.

Самостійна робота студентів сприяє розвитку пізнавальної активності, аналітичних здібностей, вмінню самостійно планувати і контролювати власну діяльність, що є важливим для підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі економіки та інших наукових дисциплін.

Форми організації самостійної роботи студентів:

- робота з джерелами інформації (конспектування, складання тез, пошук відповідей на запитання; аналіз порівняння, узагальнення та систематизація матеріалу);
- підготовка доповідей, рефератів, повідомлень;
- рішення задач (аналітичних, проєктивних, ігрових, задач-вправ, задач-проблем);
- виконання індивідуальних, групових, фронтальних завдань (на семінарсько-практичних, лабораторних заняттях, на практиці);
- моделювання та проєктування;
- перевірка самостійної роботи, тести, контрольні роботи;
- підготовка звітів про проходження практики, оформлення курсових та дипломних робіт.

Самостійна робота студентів є одним із ключових елементів сучасного навчального процесу, що сприяє засвоєнню знань, формуванню умінь і розвитку навичок самостійного мислення. Вона може здійснюватися у різних формах, кожна з яких відповідає певному рівню підготовки студентів і специфіці дисципліни:

1. Репродуктивні завдання для самостійної роботи. Завдання репродуктивного типу передбачають виконання студентом певних дій за зразком або інструкцією. У цьому випадку йдеться про так зване «близьке перенесення знань», коли студент повторює дії, що вже демонстрував викладач або які є прикладом у навчальному матеріалі. Такий тип завдань особливо важливий на початкових етапах вивчення дисципліни, оскільки він дозволяє закріпити базові знання та уміння, виробити навички правильного виконання типових операцій або розрахунків.

2. Частково-пошукові завдання. Самостійні роботи частково-пошукового характеру стимулюють свідому діяльність студентів. Завдання цього типу дають можливість студенту самому знайти шлях і метод вирішення поставленої проблеми, використовуючи наявні знання. Така робота не лише тренує логічне мислення, але й формує навички пошуку

оптимального підходу до вирішення складних завдань. При цьому студент активно включається в процес навчання, замість того щоб пасивно сприймати матеріал.

3. Дослідницькі роботи. Дослідницькі самостійні роботи є одним із методів проблемного навчання. Вони зазвичай виконуються у форматі невеликих досліджень, під час яких студенти отримують нові знання або знайомляться з новими способами дій. Такі роботи розвивають аналітичне мислення, вміння ставити гіпотези, планувати експеримент і робити висновки. Дослідницькі завдання особливо ефективні на старших курсах, коли студенти вже володіють достатнім багажем теоретичних знань і можуть їх застосовувати на практиці.

4. Аудиторна самостійна робота. Самостійна робота може проводитися безпосередньо в аудиторії під час лекцій, семінарів, практичних або лабораторних занять. Під час лекційного курсу важливо контролювати рівень засвоєння матеріалу основною масою студентів. Це можна здійснювати за допомогою експрес-опитів, тестових завдань, ігор на кшталт «Що? Де? Коли?» або інтерактивних дискусій.

На практичних і семінарських заняттях різні форми самостійної роботи дозволяють зробити навчальний процес більш цікавим і підвищити активність студентів. Для природничо-наукових і технічних дисциплін рекомендується відводити не менше 50% часу заняття (приблизно одну годину з двох) на самостійне вирішення завдань. Практичне заняття можна побудувати за наступною схемою:

1. Ввідне слово викладача, у якому формулюються цілі заняття і основні питання, що розглядаються.
2. Мікроопитування для оцінки рівня підготовки студентів.
3. Розв'язання 1–2 типових завдань біля дошки.
4. Самостійне вирішення студентами завдань.
5. Розбір типових помилок, допущених при розв'язанні, наприкінці заняття або на початку наступного.

Для ефективного проведення таких занять необхідно мати великий банк завдань, диференційованих за складністю. Існує два підходи:

- видавати студентам кілька завдань однакової складності та оцінювати за кількість правильно виконаних завдань;
- надавати завдання різного рівня складності і виставляти оцінку залежно від складності вирішеного завдання.

Оцінка результатів самостійної роботи повинна проводитися систематично на кожному занятті. Попередня підготовка студентів може контролюватися за допомогою експрес-тестування протягом 5–10 хвилин. Такий підхід дозволяє виставляти студенту принаймні дві оцінки на одному занятті, що підвищує мотивацію та дисципліну.

5. Домашнє завдання та підсумкові контрольні роботи. За матеріалами модуля або розділу студенту доцільно видавати домашнє завдання, а на останньому практичному занятті проводити підсумкове оцінювання (наприклад, контрольну роботу по всьому модулю). Обговорення оцінок і надання додаткових завдань для студентів, які прагнуть підвищити свою оцінку, сприяє активному залученню до навчання. Підсумкові результати включають не лише рейтингову оцінку за семестр, а й додаткові роботи, що виконувалися протягом курсу.

6. Ділові ігри та групові проекти. На старших курсах особливо ефективними є ділові ігри, тематика яких може стосуватися конкретних виробничих проблем, прикладних ситуацій або моделювання актуальних проблем галузі. Мета таких ігор – у імітаційних умовах надати студенту можливість ухвалювати рішення та оцінювати їх результати.

Студенти можуть виконувати самостійну роботу індивідуально або малими групами (творчими бригадами). Кожна група розробляє свій проєкт або вирішує проблемну задачу, після чого її рішення рецензується іншою групою по круговій системі. Публічне обговорення та захист рішень підвищує відповідальність студентів і стимулює якісне виконання завдань.

7. Індивідуалізація завдань. Для підвищення активності студентів корисно застосовувати індивідуалізацію завдань. Кожен студент отримує свій варіант завдання з однаковою умовою, але з різними початковими даними. Викладач дає лише загальні методичні вказівки. Такий підхід формує вміння виконувати технічні розрахунки, користуватися довідковими матеріалами і обчислювальними засобами, що сприяє глибшому засвоєнню теоретичного матеріалу.

8. Самостійна робота при лабораторних заняттях. Лабораторний практикум є ефективним засобом формування практичних умінь. Основні етапи організації самостійної роботи у лабораторії:

1. Експрес-опитування за теоретичним матеріалом, необхідним для виконання роботи.

2. Перевірка планів виконання лабораторних робіт, підготовлених студентом вдома.

3. Оцінка виконання роботи в лабораторії та отриманих експериментальних даних.

4. Перевірка і виставлення оцінки за звіт.

Кожна лабораторна робота передбачає глибоке опрацювання теоретичного матеріалу, освоєння методик, роботу з вимірювальними засобами та обробку даних. Частина робіт може виконуватися як додаткові завдання для самостійного опрацювання курсу.

9. Методичне забезпечення. Комплекс методичного забезпечення є необхідною умовою ефективності самостійної роботи. Він включає: тексти лекцій, навчальні та методичні посібники, лабораторні практикуми, банки завдань, розрахункові і моделюючі програми, системи самоконтролю та інформаційні бази дисципліни. Таке забезпечення дозволяє організувати проблемне навчання, де студент стає активним учасником освітнього процесу.

10. Контроль і оцінювання. Контроль знань та умінь студентів здійснюється на різних етапах:

- вхідний контроль при початку дисципліни;
- поточний контроль на лекціях, практичних та лабораторних заняттях;
- проміжний контроль після вивчення модуля;
- самоконтроль студентом;
- підсумковий контроль у вигляді заліку або іспиту;
- контроль залишкових знань через певний час після завершення дисципліни.

Сучасні технології навчання передбачають використання рейтингової системи, тестування і автоматизованих навчально-контролюючих систем, що дозволяє студенту самостійно перевіряти рівень засвоєння матеріалу та отримувати зворотний зв'язок.

Організація самостійної роботи студентів залежить від курсу навчання, рівня підготовки студентів та специфіки дисципліни. Викладач у процесі творчої діяльності формує власну систему самостійної роботи, що забезпечує активну участь студентів і підвищує ефективність засвоєння матеріалу. Використання сучасних освітніх технологій, рейтингової системи та автоматизованих систем контролю створює умови для інтерактивного та проблемного навчання, у якому студент стає рівноправним суб'єктом освітнього процесу.

Організація аудиторної самостійної роботи студентів

На лекціях:	На семінарсько-практичних заняттях:
– формування загального розуміння цілей курсу, окремого розділу чи теми; – ознайомлення студентів зі структурою, змістом і планом опрацювання матеріалу; – виділення ключових і значущих питань, на яких слід зосередити увагу; – надання порад і роз'яснень щодо того, як ефективно працювати з навчальними та методичними ресурсами; – визначення основних джерел, що необхідні для виконання самостійних завдань; – формування внутрішнього інтересу до подальшого поглиблення знань; – окреслення прийомів, форм і методів самостійного опанування матеріалу в межах відповідної науки та професійної сфери.	– аналіз змісту наукових статей і джерел; – визначення ключових ідей та основних положень; – створення коротких записів і структурованих конспектів; – участь у фахових обговореннях та аргументоване відстоювання позиції; – застосування відповідних методів наукового пошуку й дослідження; – підготовка та оформлення підсумкових матеріалів і звітів; – побудова логічної структури тексту у вигляді схеми або плану.

Види позааудиторної самостійної роботи студентів

Вид	Реалізація
– підготовка та оформлення рефератів, презентацій, оглядових робіт й інших письмових матеріалів на визначені теми; – виконання домашніх завдань різного типу та рівня складності; – опрацювання індивідуально призначеного завдання.	– розв'язання різноманітних навчальних задач; переклад та переказ фахових текстів; добір і опрацювання наукових джерел; створення схем і алгоритмів; виконання графічних завдань, обчислень та інших видів інтелектуальної роботи; – виконання індивідуальних завдань, спрямованих на формування в студентів уміння працювати самостійно та проявляти ініціативу; – підготовка та написання курсових проєктів і робіт, а також участь у наукових заходах - конференціях, оглядах, студентських олімпіадах тощо.

Умови успішності самостійної роботи студентів

Методичне забезпечення навчального процесу	Здійснення навчального процесу
– комплекс завдань для індивідуальної позааудиторної роботи студентів. – перелік тем для рефератів і презентаційних виступів. – методичні поради та покрокові інструкції щодо виконання лабораторних занять, домашніх робіт та інших практичних завдань. – пропоновані теми для курсових і кваліфікаційних (дипломних) робіт або проєктів. – добірка основної та додаткової навчальної літератури.	– аргументованість та доцільність завдань – студент має розуміти, навіщо виконує кожне з них. – точно сформульовані цілі роботи – зрозуміле пояснення, що саме потрібно досягти. – покроковий порядок виконання – студенти мають знати, як саме слід виконувати завдання та якими методами користуватися. – однозначно визначені вимоги до звітності – викладач заздалегідь пояснює форму подання, обсяг і дедлайни роботи. – надання консультаційної підтримки – можливість отримати поради та уточнення під час виконання завдань. – прозорі критерії оцінювання – студент знає, за якими параметрами буде оцінено його роботу. – різноманітні методи контролю – застосування кількох форм перевірки (усна, письмова, практична).

1.2. Аналіз процесу вивчення економічних дисциплін у ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна

Сучасні цільові орієнтири підготовки фахівців у сфері економічної та бізнес-освіти значно розширюються. Випускник повинен не лише виконувати посадові обов'язки в умовах сучасної організації праці, а й бути здатним до ґрунтовного, креативного та доцільного вирішення професійних завдань, самостійно аналізувати економічні та освітні процеси, реагувати на зміни ринку праці та прагнути до постійного професійного розвитку. Особливо це стосується підготовки інженерів-педагогів у галузі економіки та бізнес-освіти, професійна діяльність яких має відповідати вимогам сучасного

ринку праці та специфіці ЗПО і ЗФПО. З огляду на динамічний розвиток економіки та ринкових відносин в Україні, випускники мають бути готові працювати в умовах високої конкуренції, швидких змін професійних вимог і технологій. Тому підготовка педагогічних кадрів за спеціальністю «Професійна освіта. Економіка. Економічна та бізнес-освіта» потребує врахування сучасних тенденцій економічної освіти та інженерно-педагогічного підходу до навчання.

На основі праць вітчизняних та зарубіжних дослідників визначено професійну компетентність як властивість фахівця діяти ефективно у реальних умовах економічної та освітньої діяльності, реалізуючи конкретні компетентності, що відображають різні аспекти його професійної діяльності у ЗПО та ЗВО.

До ключових компетентностей інженера-педагога відносять методологічну, технологічну, проєктувальну, креативну, комунікативну та менеджерську компетентності.

Методологічна компетентність передбачає здатність фахівця дотримуватися методологічних норм, принципів і підходів та застосовувати їх під час розв'язання професійних проблем.

У педагогічній сфері вона проявляється у вмінні:

- використовувати сучасні педагогічні концепції, методи та підходи (компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований);
- систематично вдосконалювати власний рівень педагогічної майстерності, інтегруючи нові освітні технології;
- здійснювати самоаналіз професійної діяльності, критично оцінювати результати навчання студентів та ефективність обраних методів.

В економічній сфері методологічна компетентність означає:

- застосування економічної методології, стандартів і наукових підходів у дослідженні явищ і процесів;
- володіння інструментами економічного аналізу, планування та прогнозування розвитку підприємства;

- прагнення до постійного підвищення кваліфікації, участі у тренінгах, професійних економічних спільнотах, розвитку власного підприємницького потенціалу.

Проектувальна компетентність охоплює вміння аналізувати вихідні дані, розробляти різнорівневі проекти, програми й моделі функціонування установ чи підрозділів, а також здійснювати їх педагогічне або економічне обґрунтування.

У педагогічній діяльності фахівець здатен:

- проектувати освітні програми, навчальні плани, модулі, індивідуальні маршрути студентів;
- розробляти методичні матеріали, тренінгові програми, технологічні карти занять;
- здійснювати психолого-педагогічне обґрунтування дидактичних рішень, зокрема тих, що стосуються інтерактивних технологій, змішаного та дистанційного навчання.

В економічній сфері проектувальна компетентність передбачає:

- розробку бізнес-планів, стратегічних і тактичних програм розвитку підприємства;
- складання техніко-економічних розрахунків, оцінку інвестиційних проектів;
- аналіз ринкової ситуації, прогнозування ризиків і визначення економічної доцільності рішень.

Комунікативна компетентність охоплює здатність ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування в різних соціальних, професійних і педагогічних контекстах.

У педагогічній сфері вона включає:

- професійне педагогічне спілкування зі студентами, колегами, адміністрацією;
- організацію конструктивної взаємодії в навчальній групі;

- вміння вирішувати конфлікти, формувати партнерську атмосферу у навчальному середовищі;
- уміння проводити академічні дискусії, публічні виступи, консультації.

В економічній сфері комунікативність проявляється у:

- веденні ділових переговорів, презентацій і комунікації з бізнес-партнерами;
- налагодженні внутрішніх комунікацій у структурних підрозділах підприємства;
- здатності формувати економічну інформацію зрозуміло, аргументовано й переконливо;
- роботі з клієнтами, інвесторами та стейкхолдерами.

Нормативно-правова компетентність забезпечує вміння діяти на основі чинного законодавства, нормативних актів і стандартів, а також розробляти власні нормативні документи, що регламентують діяльність установи.

У педагогічній сфері вона включає:

- знання законодавства у сфері освіти, стандартів вищої та професійної освіти;
- розробку положень, інструкцій, методичних рекомендацій, які регламентують освітній процес;
- дотримання норм академічної доброчесності та вимог освітньої політики.

В економічній сфері фахівець повинен уміти:

- застосовувати нормативно-правові акти у сфері фінансів, бухгалтерського обліку, менеджменту, праці;
- розробляти внутрішні регламенти підприємства, посадові інструкції, положення щодо економічної діяльності;
- проводити аналіз правових ризиків у бізнес-процесах.

Технологічна компетентність передбачає здатність застосовувати професійні технології, методи та інструменти у виробничій або освітній діяльності, забезпечуючи контроль за їх дотриманням.

У педагогічній сфері вона проявляється через:

- використання сучасних педагогічних технологій (інтерактивного навчання, проєктної діяльності, ІКТ, змішаного та дистанційного навчання);
- діагностику стану освітнього процесу та вибір відповідних технологій для досягнення педагогічних цілей;
- контроль за розвитком навчальних результатів студентів та оптимізацію навчальних технологій.

В економічній сфері технологічна компетентність означає:

- управління економічними процесами відповідно до норм безпеки праці та виробництва;
- застосування технологій управління персоналом, цифрових засобів економічного аналізу, CRM/ERP-систем;
- контроль ефективності виробничих або фінансових процесів з урахуванням результатів діагностики.

Менеджерська компетентність включає здатність створювати організаційно-управлінські умови для реалізації проєктів, управляти ресурсами та забезпечувати ефективну комунікацію між структурними підрозділами.

У педагогічній сфері вона передбачає:

- організацію роботи навчальної групи, координацію діяльності учасників освітнього процесу;
- планування освітнього середовища, створення сприятливих умов для розвитку студентів;
- управління освітніми проєктами, методичними комісіями, студентськими ініціативами.

В економічній сфері компетентність проявляється у:

- формуванні горизонтальних та вертикальних виробничих зв'язків;

- керуванні підрозділами, організації роботи команди, розподілі функцій;
- прийнятті управлінських рішень щодо розвитку компанії, оптимізації ресурсів та реалізації стратегічних проєктів.

Таким чином, професійна компетентність інженера-педагога у сфері економічної та бізнес-освіти охоплює методологічне розуміння педагогічної і економічної діяльності, здатність до педагогічного та економічного проєктування, творчий підхід до вирішення проблем, а також ефективні комунікативні навички, які забезпечують успішну реалізацію професійних завдань у сучасному навчально-економічному середовищі

Вивчення економічних дисциплін у закладах вищої освіти виступає важливим інструментом, що сприяє становленню молоді як активних суб'єктів суспільного й економічного життя, здатних приймати обґрунтовані рішення в умовах складної та динамічної ринкової системи.

Актуальність удосконалення університетського курсу економічної теорії давно виходить за межі внутрішньої методичної проблематики. Як підкреслює П. Е. Стрілець, питання структури, логіки й змістового наповнення цієї навчальної дисципліни постійно перебувають у центрі професійних дискусій, оскільки її опанування нерозривно пов'язане з розумінням тенденцій розвитку сучасної економічної науки та реальних економічних процесів. Дослідники наголошують: поки що неможливо говорити про повну узгодженість у підходах до побудови курсу, оскільки сама економічна теорія як наука продовжує активно змінюватися. Вона реагує на виклики глобальної економіки, технологічні трансформації, нові моделі поведінки економічних агентів і численні суперечності соціально-економічної практики. Від того, наскільки коректно та глибоко викладачі й науковці інтерпретують сучасні процеси, залежить якість методичної побудови дисципліни та її спроможність формувати у студентів цілісне економічне мислення.

За останні роки в системі економічної підготовки відчутно змінилася навіть термінологія: замість традиційної «політичної економії» дедалі частіше використовуються назви «економічна теорія», «загальна економічна теорія», «економіка». Це не просто нові формулювання – за ними стоїть пошук такого змісту навчального предмета, який би адекватно відображав усю складність і багаторівневність економічних процесів сучасного суспільства. Тому аналіз методологічних засад викладання економічної теорії неможливий без урахування взаємозв'язку між розвитком економічної науки, ходом соціально-економічних реформ та зміною концепції економічної освіти.

Фундаментальне положення економічної науки полягає в тому, що її об'єктом є економічна діяльність людей у всьому її багатогранному прояві. Економіка, як особлива сфера життя суспільства, постає складною системою взаємопов'язаних економічних відносин: техніко-економічних, соціально-економічних, організаційно-економічних. Ці відносини функціонують одночасно, впливаючи на хід виробничих і розподільчих процесів. Саме тому економічна теорія має статус науки, що здатна давати узагальнене уявлення про внутрішню структуру економічних систем, їх розвиток і закономірності функціонування. Як зазначав А. І. Добринін, економічна теорія покликана відповісти на ключові запитання: що таке економічна система, як вона побудована, з яких елементів складається, як ці елементи взаємодіють між собою та яким чином вони впливають на прийняття рішень економічними суб'єктами. Невід'ємною складовою цього аналізу є дослідження взаємозв'язків економіки з політикою, соціальною сферою та іншими галузями суспільної діяльності.

Звідси випливає одне з першочергових завдань економічної теорії – визначення структури та змістовних характеристик економічної системи. Лише за умови глибокого розуміння сутності економічних процесів можна приймати раціональні рішення, оцінювати ефективність економічної політики чи прогнозувати наслідки господарської діяльності. Економічна

теорія аналізує реальні явища, виявляє закономірності, простежує тенденції й формує методологічні засади для інших економічних дисциплін.

Слід наголосити, що економічна теорія належить до соціальних наук, адже її предметом є не технічні об'єкти, а соціально зумовлені процеси управління виробництвом, розподілом, обміном і споживанням благ. Вона досліджує особливості різних типів економічних систем, механізми їх зміни та фактори розвитку. Через складність соціально-економічних процесів економічна теорія охоплює широкий спектр наукових шкіл і напрямів, проте попри різноманіття методологій, сучасна економічна теорія має відносно цілісну структуру, яка дозволяє системно аналізувати економічне життя.

Методологія науки – це комплекс інструментів, методів і логічних прийомів, на основі яких здійснюється пізнання економічних процесів. Методи економічної теорії водночас є результатом наукового осмислення дійсності та засобами для подальших досліджень. Економічна наука активно залучає методи інших дисциплін, адаптуючи їх до потреб економічного аналізу, і водночас виробляє власні підходи. Традиційно виокремлюють три головні групи методів: формально-логічні, діалектичні та математичні. Найважливішим є вміння правильно підібрати метод, який найбільш адекватно відображає природу досліджуваного явища.

Специфіка економічних досліджень у тому, що в економіці неможливо провести лабораторний експеримент у буквальному сенсі. Будь-які економічні ідеї та гіпотези перевіряються лише на реальних соціальних процесах, у діяльності підприємств, домогосподарств, державних структур або на рівні суспільства в цілому. Це надає економічній науці особливої відповідальності та складності.

Економічна теорія виконує низку фундаментальних функцій: теоретико-пізнавальну, практичну, прогностичну та методологічну. Теоретико-пізнавальна функція полягає в тому, щоб пояснювати природу економічних законів, виявляти внутрішні суперечності та причинно-наслідкові зв'язки. Процес пізнання починається з аналізу фактів і поведінки

економічних суб'єктів, переходячи до узагальнень і формування категоріального апарату.

Практична функція спрямована на застосування економічних законів для розв'язання господарських проблем, формування ефективної економічної політики та забезпечення раціонального управління господарською системою. Прогностична функція дозволяє передбачати напрями розвитку економіки, запобігати кризам, пом'якшувати негативні явища, визначати можливі сценарії макро- та мікроекономічної динаміки.

Методологічна функція забезпечує формування сучасного економічного мислення громадян, сприяє правильному розумінню економічної політики держави та оцінюванню програм різних політичних і громадських сил.

Економічні реформи в Україні передбачають активне залучення кожної людини до економічної діяльності. Відтак система вищої освіти повинна забезпечити студентам не лише знання про ринкові механізми, а й здатність користуватися інструментарієм економічного аналізу, прогнозувати наслідки рішень і розуміти закономірності розвитку економічних систем.

Важливою складовою економічної підготовки є макроекономіка, яка дозволяє системно вивчити механізми функціонування ринкової економіки на загальнонаціональному рівні. Не менш значущою є мікроекономіка, адже вона досліджує процеси прийняття рішень окремими економічними суб'єктами – споживачами, фірмами, власниками ресурсів, урядовими установами. Опанування принципів мікроекономічного аналізу дає змогу студентам розуміти поведінку економічних агентів, прогнозувати зміни на ринках і приймати раціональні управлінські рішення.

Для ефективного засвоєння матеріалу студентам пропонуються методичні рекомендації, перелік теоретичних питань для самостійної роботи та комплекс задач, спрямованих на розвиток умінь аналізувати економічні моделі, обчислювати ключові показники, оцінювати наслідки змін економічних умов. У процесі практичних занять студенти формують широке

коло компетентностей: від уміння визначати корисність товарів і будувати криві попиту до аналізу поведінки фірм за різних ринкових структур, розрахунків витрат виробництва, заробітної плати, ренти, вартості активів, оцінювання ефективності соціальних проєктів та умов загальної рівноваги.

1.3. Теоретичне обґрунтування організації самостійної роботи студентів ЗВО у процесі вивчення економічних дисциплін

Ефективна організація самостійної роботи студентів у курсах економічних дисциплін можлива лише за умови гармонійного поєднання методичних, організаційних та інтелектуальних зусиль викладача з внутрішньою мотивацією, потребою та прагненням студентів до саморозвитку. Висока результативність самостійної роботи досягається тоді, коли інтегруються колективна діяльність (практичні заняття, групові проєкти, дискусії) і індивідуальна робота (самостійне опрацювання матеріалу, виконання аналітичних та дослідницьких завдань). Саме так студенти здобувають глибоке розуміння економічних законів, принципів та механізмів функціонування економіки.

Особливої уваги потребує формування у студентів навичок систематичності, послідовності та самостійності в навчанні. Ці якості є фундаментом для ефективного засвоєння базових і фахових дисциплін економічного циклу, таких як «Економічна теорія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка» та «Економічний аналіз». Педагогічне завдання викладача полягає у створенні таких форм занять і систем контролю, які стимулюють активність студентів, розвиток аналітичного та критичного мислення, а також уміння приймати обґрунтовані економічні рішення.

Знання економічних законів і понять не повинно обмежуватися лише рівнем «знати» або «розуміти». Студент сучасного економічного напрямку повинен уміти застосовувати теоретичні знання як практичний інструмент для розв'язання конкретних економічних завдань: аналізу ринку, оцінки

макроекономічних показників, планування фінансових процесів, прогнозування економічних тенденцій. Логіка навчального процесу має проходити три ключові етапи: усвідомлення – засвоєння – застосування. Тільки доведення знань до рівня «вмію» забезпечує формування компетентного економіста. Випадання будь-якої ланки цього процесу знижує ефективність професійної підготовки.

Самостійна робота є однією з найважливіших форм навчальної діяльності, що формує внутрішню мотивацію, аналітичне мислення та професійну відповідальність. На початкових етапах навчання студентів переважають зовнішні стимули (вимоги викладача, контроль, оцінювання), проте з розвитком особистості зростає роль внутрішніх мотивів: інтересу до знань, прагнення до самовдосконалення та професійної компетентності.

Рівень самостійності студентів зростає поступово: від уміння виконувати завдання за зразком – до здатності самостійно визначати способи діяльності, планувати роботу, здійснювати самоконтроль і самооцінку. Самостійна робота передбачає виконання завдань без безпосередньої участі викладача, проте за його методичної підтримки та у чітко відведений час.

За педагогічною структурою самостійна робота включає:

- отримання завдання від викладача та визначення часу для його виконання;
- виконання завдання без прямої допомоги викладача;
- подолання пізнавальних труднощів, що потребують аналітичних зусиль і концентрації уваги.

Таким чином, самостійна робота не лише сприяє засвоєнню знань, а й формує відповідальність, критичне та аналітичне мислення, уміння приймати економічно обґрунтовані рішення.

Економічні закони відображають об'єктивні причинно-наслідкові зв'язки між суб'єктами господарювання, економічними процесами та явищами. Кожен економічний закон має процес-причину та процес-наслідок,

що виникає в результаті подолання суперечностей між ними. Це прояв розвитку продуктивних сил і кількісних змін у виробництві.

Наприклад, зростання рівня потреб суспільства є результатом дії закону підвищення потреб. Воно вступає у суперечність із недостатнім рівнем суспільного багатства, і її подолання можливе лише шляхом подальшого розвитку продуктивних сил. Суперечності економічних законів долаються у процесі цілеспрямованої діяльності людей, що забезпечує перехід від процесу-причини до процесу-наслідку.

Форми прояву економічних законів відображають реальні економічні процеси та можуть мати як позитивні, так і негативні наслідки, залежно від умов функціонування економіки. Оптимальні умови сприяють конструктивній реалізації законів, тоді як відхилення призводять до диспропорційних явищ і кризових ситуацій.

Система оцінювання повинна ґрунтуватися на принципі позитивного підходу, орієнтуючись не лише на виявлення помилок, а й на визначення рівня досягнень та потенціалу розвитку студента. Вона спрямована на формування особистісної та професійної компетентності.

У процесі навчання формуються такі компетентності:

- соціальні – готовність брати відповідальність і діяти в суспільстві;
- полікультурні – повага до мов, релігій і культурних відмінностей;
- комунікативні – володіння усним і письмовим мовленням, знання іноземних мов;
- інформаційні – уміння шукати, аналізувати, критично оцінювати та використовувати інформацію;
- самоосвітні – готовність до постійного навчання та саморозвитку;
- творчі – здатність до самостійного мислення, дослідження і прийняття інноваційних рішень.

Оцінювання навчальних досягнень має враховувати:

- повноту, логічність і аргументованість відповіді;
- глибину, системність та практичну дієвість знань;

- сформованість загальнонавчальних і фахових умінь;
- рівень розвитку мисленнєвих операцій (аналіз, синтез, узагальнення, аргументація);
- досвід творчої діяльності;
- самостійність у судженнях і висновках.

Виділяють чотири рівні навчальних досягнень: низький, середній, достатній та високий – від елементарного відтворення матеріалу до здатності самостійно аналізувати, узагальнювати та приймати обґрунтовані рішення.

Таким чином, курси «Економічна теорія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка» та «Економічний аналіз» формують не лише знання, а й світоглядні орієнтири майбутніх економістів, розвивають логічне та критичне мислення, забезпечують розуміння економічних закономірностей і здатність приймати раціональні рішення в умовах ринкової економіки.

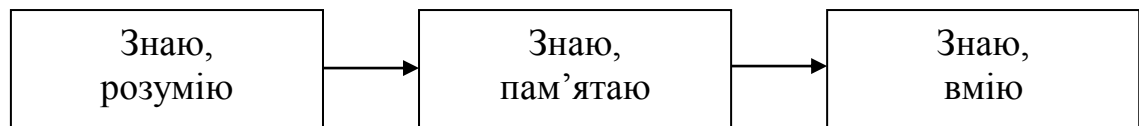

Рис 1.2. Логічний ланцюг для вирішення економічних задач

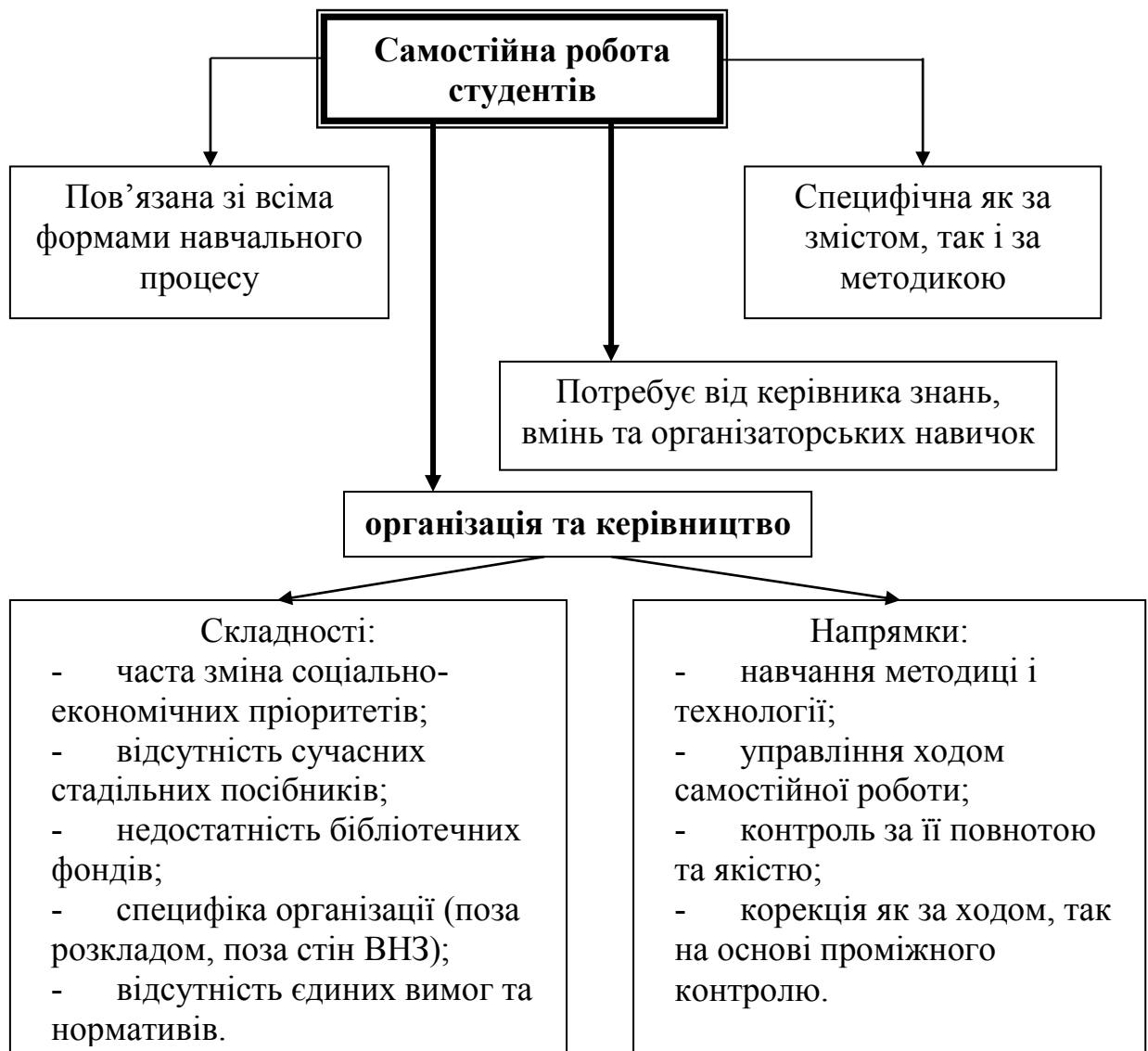

Рис. 1.3. Самостійна робота студентів (Крамаренко В.І., Панова Н.Н.)

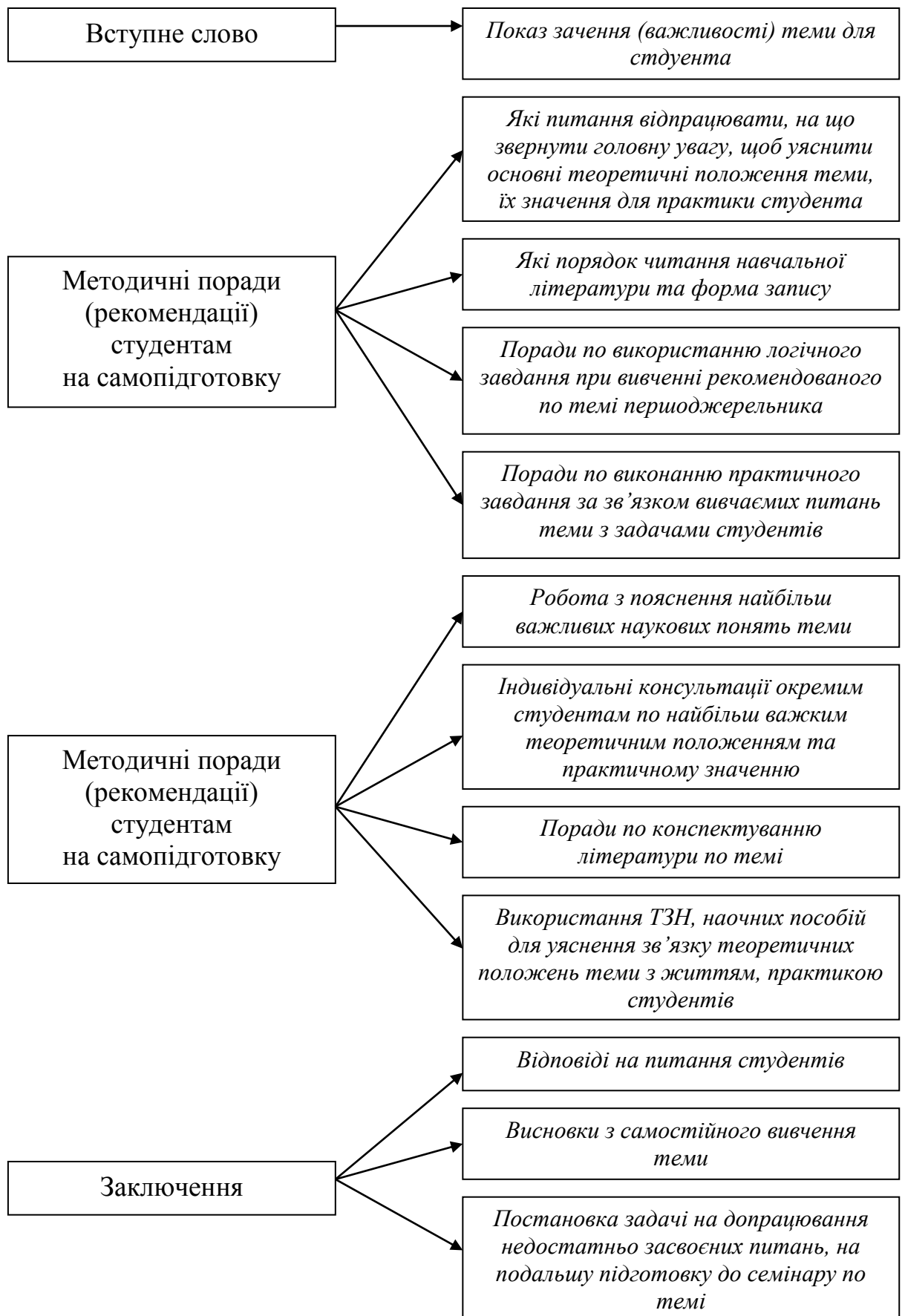

Рис. 1.4. Структурно-логічна схема дій викладача при проведенні самопідготовки студентів (Туляков Н.Д, Гужва Г.І.)

Висновки до 1 розділу

Складність керівництва та ефективної організації самостійної роботи студентів економічних спеціальностей, зокрема спеціальності «Професійна освіта. Економіка (економічна і бізнес-освіта)», зумовлена низкою як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників. До найвагоміших із них належать постійні зміни в економічному середовищі, динамічність розвитку наукових знань, реформування ринку праці та оновлення змісту економічної освіти відповідно до сучасних вимог.

Передусім, варто зазначити, що часта зміна економічних пріоритетів держави та бізнес-середовища призводить до швидкого морального старіння навчальних матеріалів і потребує від викладача та студента гнучкості, здатності постійно адаптуватися до нових умов. Знання, які ще декілька років тому були актуальними, сьогодні можуть втратити практичне значення, тому самостійна робота студентів має бути зорієнтована не лише на засвоєння готових істин, а на формування здатності самостійно шукати, аналізувати, критично оцінювати та оновлювати інформацію.

Другим суттєвим чинником є відсутність сучасних стабільних підручників і навчальних посібників з економічних дисциплін, що відповідають останнім тенденціям розвитку науки та ринку. Багато видань носять узагальнений характер, не враховують національну специфіку, а іноді навіть подають застарілі підходи. Це створює труднощі у доборі навчального контенту як для викладача, так і для студента. У такій ситуації викладач стає провідником, який має навчити студентів критично осмислювати джерела, виокремлювати головне, структурувати матеріал і будувати власну логіку вивчення теми.

Складність організації самостійної роботи зростає й у зв'язку з обмеженістю бібліотечних фондів та навчально-інформаційних ресурсів. Не всі заклади вищої освіти мають сучасні електронні бібліотеки або доступ до повнотекстових баз даних, що значно ускладнює пошук актуальної

літератури. Тому значна частина завдань із самостійної роботи студентів потребує використання інтернет-ресурсів, наукових баз даних, цифрових освітніх платформ. Це, своєю чергою, вимагає від студентів сформованої інформаційної культури, вміння працювати з великими масивами даних, а також критичного мислення, щоб уникати поверховості та недостовірних джерел.

Особливу роль ускладнює також специфіка самостійної роботи, яка часто здійснюється поза межами навчального розкладу і поза стінами закладу освіти. Це вимагає високого рівня самодисципліни, відповідальності, організованості та вміння раціонально планувати свій час. Викладач у цьому процесі виконує роль консультанта, координатора й мотиватора, а не лише контролера знань.

Окремою проблемою залишається відсутність єдиних нормативів і методичних стандартів щодо організації самостійної роботи студентів. Незважаючи на те, що в освітній практиці вже склалися певні усереднені підходи до визначення обсягу часу, відведеного на самостійну роботу, законодавчо закріплених норм досі немає. У результаті, у різних навчальних закладах структура, обсяг та вимоги до самостійної роботи можуть суттєво відрізнятися, що створює певну нерівність умов для студентів.

Основними видами самостійної роботи студентів спеціальності «Професійна освіта. Економіка. Економічна і бізнес-освіта» є:

- конспектування лекцій та їх подальше опрацювання з метою глибшого засвоєння матеріалу;
- самостійне вивчення та критичний аналіз наукової, навчальної та додаткової літератури;
- підготовка до семінарських і практичних занять, опрацювання кейсів та розв'язання проблемних завдань;
- виконання аналітичних і розрахункових робіт, пов'язаних з економічними показниками;

- підготовка до заліків та іспитів шляхом систематизації знань і формування міжтемних зв'язків;
- написання рефератів, есе, курсових і дипломних робіт, що вимагають самостійного дослідження та аналітичного мислення.

Ефективність самостійної роботи безпосередньо залежить від педагогічного супроводу. Роль викладача полягає не лише у наданні знань, а у створенні умов, які стимулюють студента до самостійної пізнавальної діяльності.

До основних напрямів діяльності викладача у цьому процесі належать:

1. Навчання самостійній роботі – здійснюється під час лекцій, семінарів, практичних занять, консультацій. Викладач має навчити студента не лише засвоювати матеріал, а й ефективно організовувати власну роботу, ставити цілі, планувати час, користуватися різними джерелами інформації.
2. Управління самостійною роботою – полягає у розробці чітких завдань, доборі літератури, визначенні орієнтирів і критеріїв оцінювання, а також у мотиваційному супроводі студентів.
3. Контроль та зворотний зв'язок – здійснюється як безпосередньо (через перевірку завдань, індивідуальні консультації), так і опосередковано (через тестування, участь у дискусіях, презентаціях).
4. Корекція результатів – може мати індивідуальний або груповий характер і спрямована на вдосконалення навичок самостійної роботи, усунення недоліків у засвоєнні матеріалу.

Таким чином, лише поєднання методичних, організаторських та мотиваційних зусиль викладача, а також активна позиція студентів, їх бажання розвиватися і вдосконалюватися забезпечують ефективність самостійної навчальної діяльності.

Організація самостійної роботи студентів з економічних дисциплін має комплексний характер і спрямована не лише на засвоєння певного обсягу знань, а й на розвиток економічного мислення, логічного аналізу, уміння оцінювати економічні явища, приймати обґрунтовані рішення.

Самостійна робота у цьому контексті виступає не додатковим елементом навчання, а центральною ланкою формування фахівця, який володіє інструментами самонавчання, критичного мислення і постійного професійного розвитку.

Отже, ефективна організація самостійної роботи студентів економічних спеціальностей можлива лише за умови тісної взаємодії викладача і студента, чіткого планування, забезпечення методичної підтримки та системного контролю результатів. Усе це створює передумови для становлення майбутнього фахівця – компетентного, ініціативного, здатного до саморозвитку та творчої діяльності в умовах сучасної економічної системи.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ННІ «УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО- ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ» ХНУ ІМ. В.Н.КАРАЗІНА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

2.1. Загальна структура організації самостійної роботи студентів ННІ «УПА» ХНУ ім.В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін

У сучасній системі професійної освіти значну роль відіграє формування в студентів здатності до самостійного набуття знань, умінь і навичок. Зокрема, підготовка майбутніх педагогів професійної освіти економічного профілю передбачає не лише опанування теоретичних основ економічних дисциплін, а й розвиток здатності до самостійного аналізу економічних процесів, прийняття обґрунтованих управлінських рішень і творчого застосування знань у практичній діяльності.

В умовах постійних трансформацій економіки, зростання обсягів інформації та необхідності оперативного реагування на виклики ринку праці самостійна робота студентів виступає провідною формою навчально-пізнавальної діяльності. Саме вона забезпечує внутрішню активність студента, його готовність до саморозвитку, формування економічного мислення, дослідницьких навичок та аналітичної культури.

Для спеціальності «Професійна освіта. Економіка. Економічна та бізнес-освіта» особливо важливим є поєднання педагогічної та економічної складових. Самостійна робота в цьому контексті стає не лише засобом засвоєння економічних знань, але й способом розвитку професійної мобільності майбутнього викладача, який у майбутньому навчатиме інших основ економічного мислення.

До базових економічних дисциплін, що забезпечують фундамент підготовки студентів цієї спеціальності, належать: «Економічна теорія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Економічний аналіз». Кожна з них має свою специфіку та методичні особливості, які визначають характер самостійної роботи студентів.

Економічна теорія формує у студентів цілісне уявлення про закономірності розвитку економічних систем, механізми функціонування ринку, роль держави в економіці, проблеми ефективності виробництва й розподілу ресурсів. Вивчення цієї дисципліни закладає основу для розуміння макро- та мікроекономічних процесів, економічних відносин і господарських рішень.

Мікроекономіка вивчає поведінку окремих економічних агентів – споживачів, виробників, підприємств. Студенти аналізують структуру ринку, попит і пропозицію, цінову політику, витрати виробництва, поведінку фірми в умовах конкуренції, монополії та олігополії. У ході самостійної роботи вони навчаються застосовувати теоретичні моделі для аналізу конкретних економічних ситуацій, будувати графіки, розраховувати еластичність попиту та пропозиції, визначати оптимальні обсяги виробництва.

Макроекономіка, у свою чергу, зосереджується на загальноекономічних процесах – ВВП, інфляції, безробітті, державному бюджеті, платіжному балансі, грошовому обігу. Самостійна робота студентів у межах цієї дисципліни передбачає аналіз статистичних матеріалів, побудову макроекономічних моделей, вивчення закономірностей циклічного розвитку, прогнозування макроекономічних тенденцій.

Економічний аналіз є завершальною ланкою у системі економічних знань, що інтегрує попередні теоретичні дисципліни. Він спрямований на формування у студентів здатності досліджувати економічні процеси підприємств, оцінювати ефективність їхньої діяльності, виявляти резерви зростання продуктивності праці, рентабельності, конкурентоспроможності. У процесі самостійної роботи майбутні фахівці опановують методи факторного

аналізу, аналізу витрат, доходів і прибутку, освоюють інструменти прогнозування.

Самостійна робота студентів є невід'ємною складовою освітнього процесу. Вона спрямована на формування навичок самоосвіти, наукового пошуку, критичного мислення, вміння знаходити та аналізувати інформацію, робити висновки і приймати рішення.

У процесі самостійного опрацювання дисциплін «Економічна теорія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Економічний аналіз» студенти:

- систематизують та поглиблюють знання, отримані на лекціях;
- виконують індивідуальні завдання, розрахункові роботи, аналітичні вправи;
- опрацьовують наукові джерела, навчальні посібники, аналітичні звіти;
- розробляють власні проекти та рекомендації з покращення економічної діяльності підприємств.

Самостійна робота в цьому контексті має двоєдине призначення: освітнє (засвоєння матеріалу) та виховне (формування самодисципліни, наполегливості, відповідальності).

Її ефективність значною мірою залежить від уміння викладача грамотно організувати процес навчання: поставити чіткі цілі, надати орієнтири для опрацювання тем, визначити методи контролю, забезпечити зворотний зв'язок.

До основних видів самостійної роботи студентів економічного профілю належать:

- опрацювання лекційного матеріалу (створення конспектів, складання таблиць, схем, моделей);
- робота з навчальною та науковою літературою, зокрема пошук альтернативних підходів до вирішення економічних проблем;
- виконання аналітичних завдань – розрахунки, аналіз показників, побудова економічних моделей;

- підготовка до практичних і семінарських занять;
- підготовка до модульного контролю, заліків, іспитів;
- виконання курсових, контрольних, дипломних робіт;
- робота з інформаційними ресурсами Інтернету, статистичними базами даних, електронними таблицями.

Форми самостійної роботи можуть бути індивідуальними (наукове есе, розрахункова робота, дослідницький проєкт) або груповими (підготовка презентацій, дискусій, економічних дебатів, кейсів).

Так, під час вивчення «Мікроекономіки» студенти можуть самостійно аналізувати приклади функціонування локальних ринків, розраховувати рівноважні ціни й обсяги, вивчати поведінку споживачів у цифровому середовищі. У курсі «Економічний аналіз» – досліджувати фінансову звітність підприємств, виконувати факторний аналіз прибутку або собівартості.

Ефективність самостійної роботи значною мірою залежить від організації викладачем навчального процесу.

До основних функцій викладача належать:

1. Навчання студентів методам самостійної роботи під час лекцій, семінарів, консультацій.
2. Розробка завдань і методичних рекомендацій, орієнтованих на поетапне ускладнення матеріалу.
3. Контроль і оцінювання результатів, у тому числі за допомогою тестування, залікових робіт, виступів, проєктів.
4. Корекція результатів і надання методичної допомоги індивідуально або в малих групах.

Викладач виступає не лише джерелом знань, а передусім – координатором пізнавальної діяльності студента. Його завдання – стимулювати внутрішню мотивацію, формувати інтерес до економічної науки, навчити аналізувати реальні економічні процеси та робити самостійні висновки.

Особливої ваги набуває використання інтерактивних технологій навчання – кейс-методу, ділових ігор, аналізу економічних ситуацій, онлайн-ресурсів. Такі методи дозволяють зробити самостійну роботу не лише засобом перевірки знань, а й інструментом творчого мислення.

Керівництво й організація самостійної роботи студентів у галузі економічних дисциплін ускладнюються низкою чинників:

- постійна зміна економічних пріоритетів і реформування освітнього процесу;
- нестача сучасних, стабільних підручників, що відповідають новим умовам господарювання;
- слабе забезпечення бібліотечних фондів актуальною економічною літературою;
- відсутність єдиних методичних стандартів організації самостійної роботи;
- специфіка самостійної роботи як діяльності поза аудиторією, що потребує високої внутрішньої дисципліни.

Попри ці труднощі, саме системність, послідовність і методична виваженість у підході до організації самостійної роботи є запорукою якісної підготовки майбутніх фахівців.

Завдяки самостійній роботі студенти не лише засвоюють теоретичні знання, а й набувають досвіду професійного саморозвитку, що є основою для їх подальшої педагогічної діяльності.

Викладач у цьому процесі виступає як:

- організатор навчальної діяльності студентів;
- методист, що надає інструменти, орієнтири, завдання;
- мотиватор, який підтримує пізнавальний інтерес;
- консультант, що допомагає долати труднощі;
- експерт, який оцінює результати та надає зворотний зв'язок.

Ефективне керівництво самостійною роботою потребує від викладача глибоких знань не лише предмета, але й методики викладання, педагогічної психології, інноваційних технологій навчання.

Самостійна робота студентів є ключовим елементом системи підготовки майбутніх педагогів-економістів. Вона забезпечує:

- розвиток економічного мислення;
- формування навичок аналізу, планування, оцінювання;
- здатність застосовувати знання на практиці;
- виховання відповідальності, самоорганізації, наполегливості.

Ефективна організація самостійної роботи з дисциплін «Економічна теорія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Економічний аналіз» сприяє формуванню цілісної професійної компетентності майбутнього фахівця в галузі економічної освіти, готового до творчої педагогічної діяльності, до наукового пошуку й постійного самовдосконалення.

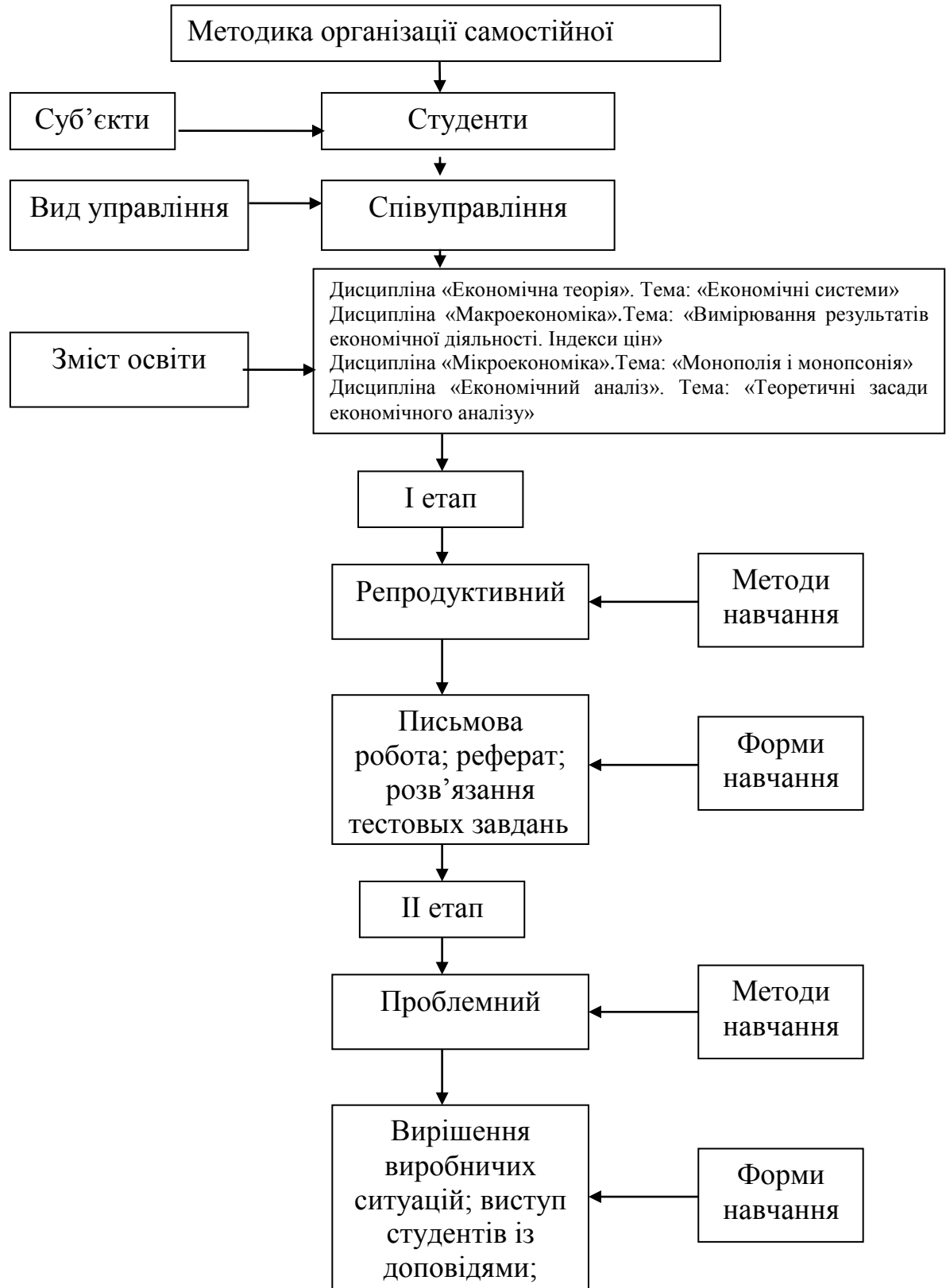

Рис.2.1. Модель методики організації самостійної роботи студентів у процесі вивчення економічних дисциплін «Економічна теорія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка» та «Економічний аналіз» у ЗВО

2.2. Способи організації самостійної роботи студентів ННІ «УПА» ХНУ ім.В.Н.Каразіна_у процесі вивчення економічних дисциплін

Організація самостійної роботи студентів у системі професійно-економічної освіти є одним із ключових чинників формування компетентного, відповідального, творчого фахівця, здатного до безперервного професійного розвитку. Для студентів спеціальності «Професійна освіта. Економіка (економічна та бізнес-освіта)» самостійна робота виступає не лише формою навчальної діяльності, а й важливим інструментом самопізнання, самоорганізації, формування аналітичного мислення та педагогічної культури.

У сучасних умовах швидких змін економічного середовища, цифровізації освіти та динамічного оновлення знань саме вміння працювати самостійно – знаходити, осмислювати, узагальнювати й застосовувати інформацію – стає визначальним показником професійної готовності випускника до майбутньої діяльності.

Метою організації самостійної роботи студентів при вивченні економічних дисциплін є підвищення ефективності навчально-пізнавальної діяльності, розвиток інтелектуального потенціалу студентів, формування професійної мобільності й готовності до прийняття економічно обґрунтованих рішень у різних сферах діяльності.

З цієї мети впливають основні завдання організації самостійної роботи:

- створення ідеологічного та світоглядного підґрунтя для розвитку економічного мислення і розуміння процесів економічних реформ;
- оволодіння сучасними знаннями у сфері теорії та практики економіки, управління й підприємництва;
- формування умінь застосовувати здобуті знання під час аналізу економічних явищ і процесів;

- стимулювання пізнавальної активності студентів через обмін досвідом, участь у дискусіях, дослідницьких проектах;
- формування потреби у безперервній самоосвіті, що передбачає постійне оновлення знань, узагальнення науково-технічної інформації, проведення власних міні-досліджень.

Самостійна робота сприяє руйнуванню стереотипів мислення, формуванню нових переконань, розвитку аналітичного підходу до розв'язання професійних завдань, що є необхідною умовою становлення майбутнього викладача економічних дисциплін.

Організація самостійної роботи студентів спирається на низку педагогічних принципів, серед яких провідними є:

1. Принцип проблемності.

У процесі вивчення економічної теорії, макро- та мікроекономіки, економічного аналізу важливо створювати для студентів проблемні ситуації, які спонукають до пошуку нових знань. Проблемні запитання, аналітичні завдання та кейси розвивають у студентів здатність до самостійного мислення, логічних узагальнень і творчого підходу до вирішення економічних проблем.

2. Принцип взаємонавчання.

Викладач і студент виступають партнерами у процесі пізнання. Під час семінарів і практичних занять важливе місце посідає обмін знаннями, дискусії, спільне обговорення економічних проблем, що сприяє формуванню навичок комунікації та професійного аргументування.

3. Принцип дослідницької спрямованості.

Самостійна робота повинна мати дослідницький характер: студенти аналізують конкретні економічні явища, проводять порівняння, шукають причинно-наслідкові зв'язки, роблять висновки й пропозиції. Такий підхід сприяє розвитку творчого мислення та аналітичних здібностей.

4. Принцип індивідуалізації.

Організація самостійної роботи здійснюється з урахуванням рівня підготовленості студентів, їхніх інтересів, навчального стилю та темпу сприйняття інформації. Це дозволяє кожному студенту працювати у власному ритмі, реалізуючи свої потенційні можливості.

5. Принцип самонавчання і самоконтролю.

В основі професійно-економічної освіти лежить уміння самостійно планувати роботу, контролювати її результати та коригувати власні дії. Регулярна самооцінка результатів сприяє формуванню відповідальності та готовності до безперервного навчання.

6. Принцип мотивації.

Висока мотивація є основою активної навчальної діяльності. Її формують професійний інтерес, творчий характер завдань, елементи змагання, рольові та ділові ігри, емоційна насиченість занять.

Самостійна робота при вивченні окремих економічних дисциплін:

1. Самостійна робота з дисципліни «Економічна теорія» спрямована на формування у студентів розуміння базових економічних категорій, законів та закономірностей розвитку господарських систем.

Студенти опрацьовують класичні та сучасні економічні теорії, аналізують історичні етапи становлення економічної думки, виконують завдання, що вимагають аргументованих висновків.

Форми самостійної роботи:

- складання тез до лекцій, конспектування джерел;
- написання есе на теми «Роль економічних законів у сучасній економіці» тощо;
- аналіз сучасних макроекономічних тенденцій у контексті теоретичних положень.

2. Мета самостійної роботи з макроекономіки – навчити студентів бачити економіку як цілісну систему, розуміти механізми функціонування національного господарства.

Типові завдання включають аналіз показників ВВП, інфляції, безробіття, державного бюджету, дослідження циклічності економічного розвитку.

Форми роботи:

- підготовка аналітичних довідок за макроекономічними індикаторами;
- моделювання впливу державної політики на економічну рівновагу;
- порівняльний аналіз макроекономічних систем різних країн.

3. Самостійна робота у межах мікроекономіки передбачає глибоке вивчення поведінки споживачів, виробників, ринкових структур і механізмів ціноутворення.

Важливими формами є:

- розв'язання задач з оптимізації виробництва та максимізації прибутку;
- побудова графіків попиту і пропозиції;
- аналіз ринкових структур (досконала конкуренція, монополія, олігополія).

4. Самостійна робота з дисципліни «Економічний аналіз» спрямована на розвиток умінь працювати з аналітичними матеріалами, статистичними даними, формувати висновки щодо ефективності діяльності підприємств.

Студенти виконують практичні завдання з розрахунку фінансових коефіцієнтів, аналізу структури витрат, оцінювання резервів підвищення прибутковості.

У ННІ «УПА» ХНУ імені В. Н. Каразіна використовуються такі засоби підтримки самостійної роботи:

- зошити для самостійного вивчення матеріалу (з темами, цілями, питаннями для самоконтролю, тестами);
- зошити для лекційного опрацювання матеріалу;
- словники економічних термінів;

- плани самостійної роботи студентів, що додаються до робочих програм.

Ці матеріали допомагають систематизувати навчання, забезпечити чіткість і логічність роботи студента, сприяють формуванню навичок самоорганізації.

Ключовим чинником ефективності є професійна компетентність викладача, його здатність мотивувати студентів, створювати творчу атмосферу, використовувати різноманітні методи активного навчання – мозковий штурм, кейс-метод, ділові ігри, рольові вправи, обговорення, «змагання».

Викладач повинен виступати не лише джерелом знань, а й наставником, який спрямовує студента на самостійний пошук істини, формує потребу в саморозвитку.

Активні методи навчання як інструмент стимулювання самостійності – дискусії, рольові ігри, аналіз конкретних ситуацій, міні-дослідження – створюють умови для творчої самореалізації.

Особливо ефективними є:

- діалогові заняття, під час яких студенти висловлюють власні думки;
- дебати з актуальних економічних проблем;
- взаємоконтроль у парах, що стимулює відповідальність;
- проєктна діяльність, що поєднує самостійність із командною роботою.

Такі методи формують у студентів навички критичного мислення, комунікації, професійної етики.

Самостійна робота у процесі вивчення економічних дисциплін – це систематична, цілеспрямована діяльність, що формує у студентів готовність до самостійного мислення, дослідження й прийняття рішень. Для студентів спеціальності «Професійна освіта. Економіка (економічна та бізнес-освіта)» вона має подвійне значення: як засіб набуття економічних

знань і як форма професійної підготовки майбутнього викладача, здатного навчати інших ефективним способам самонавчання.

Складність організації та ефективного керівництва самостійною роботою студентів економічних спеціальностей зумовлена низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, що істотно впливають на якість навчального процесу. Передусім, це часта зміна економічних пріоритетів у сучасному суспільстві, що вимагає постійного оновлення змісту навчальних програм, адаптації методів і форм навчання до реалій динамічного ринку. Відсутність сучасних, стабільних і комплексних підручників, які б адекватно відображали найновіші досягнення економічної науки, ускладнює процес самостійного опрацювання матеріалу студентами. Значна кількість навчальної літератури не відповідає сучасним тенденціям розвитку економіки, не охоплює питання цифрової трансформації, фінансових технологій чи інноваційного підприємництва. До цього додається і недостатня забезпеченість бібліотек навчальною та науковою літературою з актуальних проблем економічної теорії, макро- та мікроекономіки, економічного аналізу, що змушує студентів активно користуватися електронними ресурсами та самостійно відбирати необхідний матеріал.

Не менш важливим чинником складності є специфіка самої самостійної роботи. Вона переважно здійснюється поза аудиторією, поза межами навчального закладу, без безпосереднього контакту з викладачем. Така форма діяльності вимагає від студента високого рівня самодисципліни, організованості, відповідальності та вміння планувати власний час. Самостійна робота має характер індивідуальної діяльності, спрямованої на опанування змісту дисциплін, розвиток творчого мислення та професійних компетентностей. Водночас відсутність єдиних методичних вимог і нормативів щодо організації самостійної роботи студентів у закладах вищої освіти створює нерівномірність у підходах до її планування та оцінювання. На законодавчому рівні не встановлено чітких нормативів обсягу годин, відведених на самостійну роботу, хоча на практиці такі усереднені стандарти

вже сформувалися й застосовуються залежно від спеціальності та освітнього рівня.

Основними видами самостійної роботи студентів економічного профілю є конспектування лекцій і практичних занять, опрацювання наукової та навчальної літератури, підготовка до семінарських занять, виконання тестових і контрольних завдань, написання рефератів, підготовка до заліків і іспитів, розроблення курсових, кваліфікаційних і дипломних робіт. Значна частина самостійної роботи пов'язана з аналізом економічних процесів, узагальненням статистичних даних, розрахунком економічних показників, формуванням умінь критично оцінювати економічні явища. Самостійне вивчення матеріалу має на меті не лише закріплення теоретичних знань, а й розвиток здатності застосовувати їх для вирішення практичних завдань, що особливо актуально для майбутніх фахівців з економічної теорії, підприємництва та бізнес-освіти.

Роль викладача у процесі організації та керівництва самостійною роботою студентів є ключовою. Саме викладач виступає організатором, наставником і координатором навчального процесу, який не лише визначає обсяг і зміст завдань, а й формує у студентів навички раціонального використання часу, культури самостійного навчання та дослідницького підходу до аналізу інформації. Управління самостійною роботою студентів включає кілька взаємопов'язаних етапів. Перший етап – навчання студентів прийомам самостійної роботи під час лекцій, семінарських і практичних занять, а також під час консультацій. Це передбачає пояснення студентам методики роботи з джерелами, способів критичного аналізу наукових текстів, правил оформлення результатів індивідуальних завдань. Другий етап – це безпосереднє управління процесом самостійної роботи, що включає розроблення викладачем конкретних завдань, інструкцій і рекомендацій, надання методичної допомоги студентам для підвищення ефективності їхньої роботи. Третій етап – контроль, який може бути як опосередкованим (через перевірку результатів виконаних завдань), так і безпосереднім, коли викладач

проводить співбесіди, тести, модульні оцінювання або усні обговорення. І, нарешті, четвертий етап – корекція результатів самостійної роботи, яка може бути груповою або індивідуальною, залежно від потреб студентів і рівня засвоєння ними матеріалу.

Ефективна самостійна робота студентів є результатом поєднання методичних, організаційних та інтелектуальних зусиль як викладача, так і самого студента. Тільки системна взаємодія між педагогом і здобувачем освіти забезпечує досягнення очікуваних результатів у навчальному процесі. При цьому важливо враховувати, що студенти різняться за рівнем підготовки, мотивацією, здібностями до самостійного навчання, тому підхід до організації самостійної роботи має бути диференційованим. Викладачеві необхідно створювати умови для розвитку у студентів внутрішньої мотивації до навчання, прагнення до самовдосконалення, ініціативності та творчості. Значна увага має приділятися формуванню у студентів навичок самоконтролю, самооцінки, відповідальності за результати власної роботи.

Організація самостійної роботи студентів економічних спеціальностей, зокрема майбутніх викладачів економічних дисциплін, спрямована на створення ефективної системи навчально-виховних заходів, які забезпечують формування економічного мислення, аналітичних умінь і навичок практичного застосування знань. Студенти повинні вміти аналізувати економічні явища з позицій діючих економічних законів, виявляти тенденції розвитку господарських процесів, розробляти рекомендації щодо підвищення ефективності економічної діяльності. Вивчення дисциплін «Економічна теорія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Економічний аналіз» передбачає не лише засвоєння теоретичних понять, а й розвиток здатності використовувати набуті знання для розв'язання практичних задач, пов'язаних із функціонуванням економічних систем різних рівнів.

Особливе місце у структурі самостійної роботи займає вміння студента логічно мислити, обґрунтовувати власні судження, робити висновки, застосовувати теоретичні знання до конкретних ситуацій. У процесі

самостійної діяльності майбутній економіст не лише засвоює матеріал, а й формує власну систему економічних поглядів, розвиває аналітичне мислення, вчиться ухвалювати раціональні рішення. Застосування елементів проблемного навчання, кейс-методів, аналізу конкретних економічних ситуацій у самостійній роботі сприяє формуванню професійної компетентності, підвищує зацікавленість студентів у навчанні та розвиває їх здатність до наукових досліджень.

Самостійна робота студентів з дисципліни «Економічна теорія» має також виховне значення, оскільки формує світоглядні орієнтири, розуміння закономірностей розвитку суспільства, природи економічних відносин, ролі праці та підприємництва. Через систематичне самостійне опрацювання матеріалу студент розвиває почуття відповідальності за власний рівень підготовки, що є важливою складовою професійної зрілості. Таким чином, самостійна робота стає не лише засобом навчання, але й важливою формою професійного становлення майбутнього фахівця.

Отже, організація самостійної роботи студентів спеціальності «Професійна освіта. Економіка. Економічна і бізнес-освіта» є складним, багаторівневим процесом, що потребує методичної гнучкості, творчого підходу викладача та активної позиції студента. Вона спрямована на розвиток аналітичного мислення, пізнавальної активності, самостійності й відповідальності, а також на формування навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності в галузі економіки, освіти та бізнесу. Саме гармонійне поєднання методичних, організаційних і мотиваційних чинників забезпечує ефективність навчального процесу, сприяє розвитку творчої ініціативи студентів і формує підґрунтя для подальшого професійного зростання.

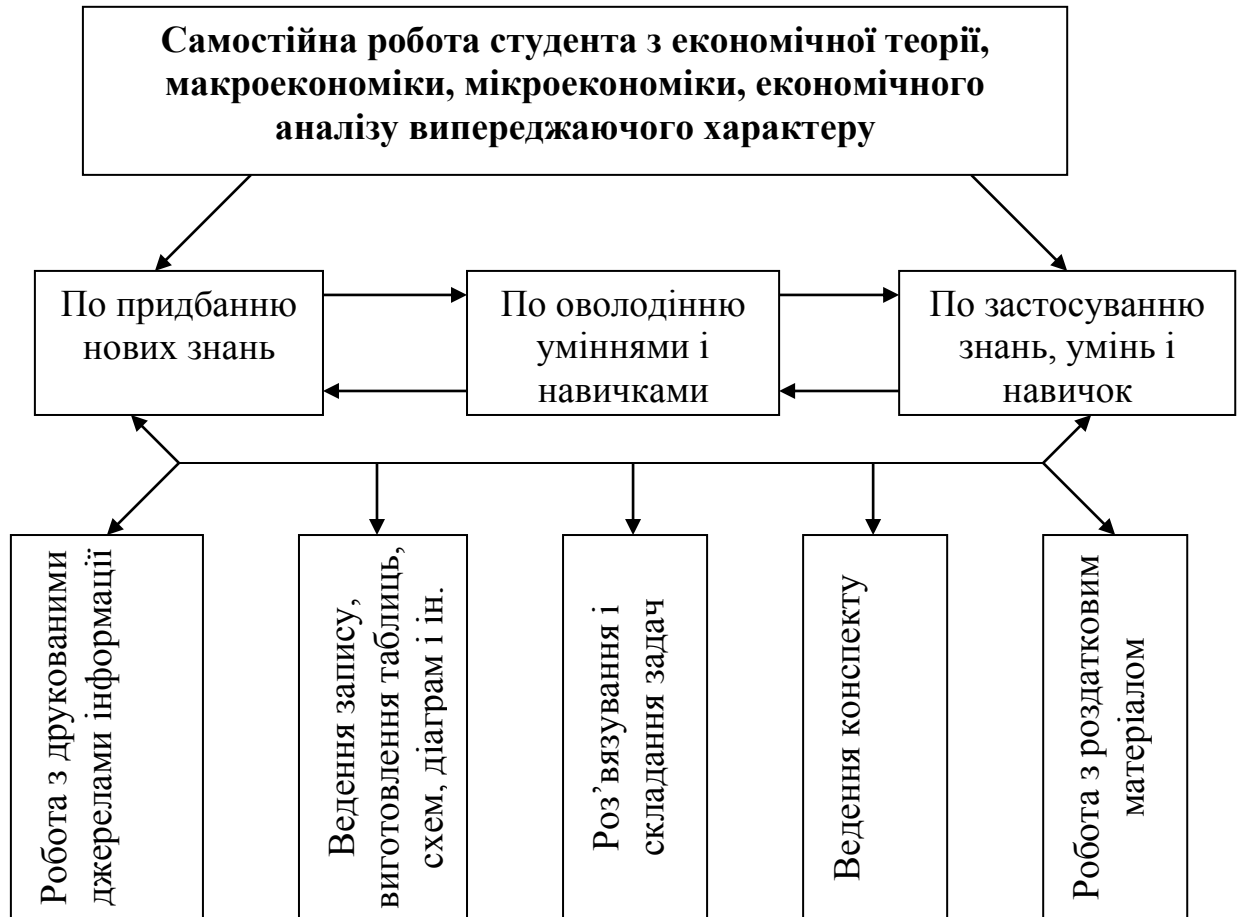

Рис. 2.2. Самостійна робота студентів з економічної теорії, макроекономіки, мікроекономіки, економічного аналізу випереджаючого характеру

1.3. Експериментальне дослідження методики організації самостійної роботи студентів ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна у процесі вивчення економічних дисциплін

Експериментальне дослідження було проведено з метою перевірки ефективності використання у навчальному процесі спеціально розробленої методики організації самостійної роботи студентів при вивченні економічних дисциплін.

1. База та вибірка дослідження

Базою для проведення педагогічного експерименту став ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна.

Для вивчення ситуації щодо організації самостійної аудиторної та позааудиторної роботи у весняному семестрі 2024–2025 навчального року серед студентів II курсу денного відділення ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н.Каразіна було проведено анкетування.

Анкетування дозволило виявити ставлення студентів до традиційної позааудиторної самостійної роботи та визначити проблемні аспекти у її організації.

2. Методи проведення експерименту

У ході експерименту використовувалися такі методи:

- Контрольні та тестові роботи – для визначення рівня знань, умінь, навичок та усвідомлення необхідності вивчення економічних дисциплін; оцінки рівня сформованості інтелектуальних умінь (аналіз, узагальнення, порівняння, виділення головного); оцінки рівня сформованості самостійності.
- Анкетування та бесіди – для визначення пізнавального інтересу студентів до дисциплін та мотивованості до самостійного навчання.

3. Основні критерії дослідження

Основними критеріями при проведенні експериментального дослідження були:

1. Якість засвоєння знань, умінь та навичок студентів.
2. Особистісні якості студентів – сформованість інтелектуальних умінь, зокрема: аналіз, узагальнення, виділення головного та порівняння інформації.

4. Анкетування студентів.

Студентам було запропоновано анонімне анкетування (Додаток А). У ньому взяли участь 20 студентів II курсу. Анонімність відповідей дозволила студентам бути максимально об'єктивними та чесними при відповіді на поставлені питання.

5. Результати анкетування

Результати анкетування показали наступне:

- Систематичність підготовки до занять: 80% студентів готуються до занять лише перед практичними або семінарськими заняттями, систематично займаються лише 15%, а епізодично – 5%. Це свідчить про те, що більшість студентів не має сформованої звички до регулярної самостійної роботи.

- Ставлення до позааудиторної самостійної роботи: лише 50% студентів вважають необхідним самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, 35% використовують отримані знання на заняттях, а 15% стикаються з труднощами під час виконання самостійної роботи.

Основні труднощі студентів:

- Великий обсяг завдань – 55% студентів.
- Невпевненість у розумінні лекційного матеріалу – 25%.
- Відсутність чіткої мети самостійної роботи та недостатня орієнтація на літературу.

- Місце проведення самостійної роботи: 65% студентів зазначили, що найбільш продуктивно працюють вдома.

- Необхідність допомоги викладача: 49% студентів потребують допомоги викладача при організації самостійної роботи.

- Пріоритет дисциплін: 90% студентів виконують у першу чергу завдання, які їм під силу.

- Види самостійної діяльності: 100% студентів зазначили, що їх діяльність обмежується конспектуванням прочитаного, підготовкою до семінарів, доповідями, рефератами та виконанням вправ за зразком.

- Необхідність контролю викладача: 75% студентів бажають, щоб викладач слідкував за своєчасністю виконання завдань, 25% – щоб корегував самостійно отримані знання.

- Інтерес до навчання: 90% студентів підтвердили, що їм подобається вивчати макроекономіку, мікроекономіку та економічний аналіз.

- Робота з проблемними завданнями: 80% студентів подобається розв'язувати проблемні завдання під час занять, 20% – ні.
- Пошук та аналіз інформації: 90% студентів отримують задоволення від пошуку, аналізу та опрацювання економічної інформації під час підготовки до занять, 10% не проявляють зацікавленості.
- Пізнавальний інтерес: 90% студентів відповіли, що їм подобається пізнавати нове.
- Мотивація до навчання: 80% студентів зазначили, що навчання не обумовлене очікуваннями батьків, 20% – знаходяться під їх впливом.
- Роль викладача: 70% студентів вважають, що особистість викладача важлива для навчального процесу, решта – не надають цьому значення.
- Бажання уникати труднощів: 80% студентів визнають, що прагнуть уникати ускладнень у навчанні.

Анкетування продемонструвало, що традиційна організація самостійної роботи студентів має низку проблем: нерегулярність, низький рівень самостійності, залежність від контролю викладача, обмежене використання самостійно отриманих знань на практичних заняттях.

Результати експерименту підкреслюють необхідність впровадження методики організації самостійної роботи, яка:

- стимулює систематичну підготовку;
- формує навички аналізу та узагальнення економічної інформації;
- підвищує інтерес студентів до економічних дисциплін;
- забезпечує ефективну взаємодію між студентами та викладачем;
- розвиває самостійність та відповідальність за навчальні результати.

Запровадження таких методик сприяє формуванню активного та свідомого підходу студентів до навчання економічним дисциплінам і підвищує якість засвоєння знань, умінь та навичок у майбутніх фахівців економічної та бізнес-освіти.

Метою педагогічного експерименту було дослідження ефективності організації самостійної роботи студентів у процесі вивчення економічних

дисциплін («Економічна теорія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Економічний аналіз») та перевірка впливу застосування спеціальної методики на рівень засвоєння знань, умінь і навичок.

Завдання експерименту:

1. Визначити рівень підготовки студентів до самостійної роботи.
2. Виявити ставлення студентів до традиційної та нової організації самостійної роботи.
3. Визначити ефективність методики організації самостійної роботи через контрольні завдання та анкетування.
4. Проаналізувати рівень інтересу, самостійності та мотивації студентів у процесі навчання.

База експерименту: ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія» ХНУ ім. В.Н. Каразіна, студенти II, III, IV курсів денного відділення.

Методи дослідження:

- Контрольні та тестові завдання для визначення рівня знань і умінь.
- Анкетування та бесіди для виявлення ставлення до самостійної роботи.
- Спостереження за діяльністю студентів на практичних і семінарських заняттях.

Критерії оцінки ефективності:

1. Якість засвоєння знань, умінь і навичок.
2. Сформованість інтелектуальних умінь: аналіз, порівняння, узагальнення, виділення головного.
3. Рівень самостійності та активності під час навчання.

Етапи педагогічного експерименту:

Етап 1. Вихідне оцінювання (репродуктивний етап)

- Виявлення рівня знань та умінь студентів на початку семестру.
- Анкетування щодо ставлення до самостійної роботи.
- Проведення контрольних тестів.

Етап 2. Формуюче навчання (проблемний етап)

- Використання методики організації самостійної роботи: індивідуальні завдання, кейси, проблемні завдання, міні-проекти.

- Систематичний контроль та консультування викладачем.
- Введення самоконтролю та елементів самооцінки.

Етап 3. Підсумкове оцінювання

- Контрольні завдання і тестування.
- Повторне анкетування для оцінки ефективності методики.
- Порівняння результатів до і після застосування методики.

Результати експерименту:

1. Систематичність підготовки до занять

Систематичність	Відсоток студентів
Регулярно	15%
Лише перед заняттями	80%
Епізодично	5%

Регулярно 15%

Перед заняттями 80%

Епізодично 5%

2. Ставлення студентів до самостійної роботи

Показник	Відсоток студентів
Необхідно самостійно опрацювати матеріал	50%
Використовують знання на заняттях	35%
Мають труднощі з виконанням завдань	15%

Самостійна робота потрібна 50%

Застосовують знання 35%

Труднощі 15%

3. Основні труднощі під час самостійної роботи

Причина труднощів	Відсоток студентів
Великий обсяг завдань	55%
Не розуміють матеріал	25%
Відсутня мета або література	20%

Обсяг завдань 55%

Не розуміють матеріал 25%

Відсутня мета/література 20%

4. Місце проведення та допомога викладача

Параметр	Відсоток студентів
Найпродуктивніше працюють вдома	65%
Потребують допомоги викладача	49%

Вдома 65%

Потреба допомоги 49%

5. Зацікавленість у навчанні

Показник	Відсоток студентів
Подобається вивчати дисципліни	90%
Подобається розв'язувати проблемні завдання	80%
Подобається пошук і аналіз інформації	90%
Подобається пізнавати нове	90%

Вивчати дисципліни 90%

Проблемні завдання 80%

Пошук і аналіз 90%

Пізнавати нове 90%

6. Мотивація до навчання

Параметр	Відсоток студентів
Навчання не під впливом батьків	80%
Навчання під впливом батьків	20%
Важливість особистості викладача	70%
Бажання уникати ускладнень у навчанні	80%

Не під впливом батьків 80%

Під впливом батьків 20%

Особистість викладача 70%

Уникати труднощів 80%

Висновки педагогічного експерименту:

1. Традиційна організація самостійної роботи студентів має низьку ефективність через нерегулярність, недостатню самостійність та обмежене використання отриманих знань на практичних заняттях.

2. Основні труднощі студентів пов'язані з великим обсягом завдань, недостатнім розумінням лекційного матеріалу та відсутністю мети самостійної роботи.

3. Впровадження методики організації самостійної роботи (індивідуальні завдання, кейси, проблемні завдання, систематичний контроль і самоконтроль) підвищує мотивацію, самостійність та ефективність засвоєння знань.

4. Методика сприяє формуванню активного підходу до навчання економічних дисциплін та підготовки студентів до професійної діяльності в галузі економіки та бізнес-освіти.

Висновки до 2 розділу

Самостійна робота студентів є ключовим компонентом освітнього процесу у вищій школі економічного профілю, спрямованим на формування знань, умінь і навичок з дисциплін «Економічна теорія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Економічний аналіз» та інших профільних дисциплін. Ефективність самостійної роботи багато в чому визначається правильною організацією, методичним супроводом та активною участю викладача.

1. Організація аудиторної та позааудиторної самостійної роботи студентів включає наступні дії:

- Підготовка навчально-матеріального та дидактичного забезпечення заняття: викладач забезпечує наявність лекційних матеріалів, методичних посібників, кейсів, статистичних даних та прикладів з практики економічної та бізнес-освіти.

- Визначення готовності навчальної групи: перевіряється попереднє засвоєння базових понять та умінь, необхідних для виконання завдань заняття.

- Оголошення теми, навчальних питань та структури заняття: студенти отримують чітке уявлення про обсяг матеріалу, часові рамки та цілі заняття.

- Формулювання очікуваних результатів: викладач встановлює, що студенти повинні знати та вміти після заняття, наприклад: розраховувати макроекономічні показники, аналізувати фінансові звіти підприємств або оцінювати ефективність бізнес-процесів.

- Орієнтування студентів щодо джерел інформації та методичних матеріалів: надання рекомендацій щодо літератури, використання статистичних баз, фінансових звітів та прикладів із практики бізнесу.

- Інструктаж щодо самоконтролю та самооцінки: визначення етапів перевірки правильності виконання завдань, засвоєння теорії та застосування методик економічного аналізу.

- Педагогічне спостереження та підтримка діяльності студентів: активне консультування, як індивідуальне, так і групове, стимулювання творчого підходу до виконання завдань, підвищення мотивації.

- Обговорення результатів: підведення підсумків, аналіз правильності рішень, корекція помилок, обговорення альтернативних підходів до вирішення економічних задач.

2. Методика організації самостійної роботи студентів передбачає використання двох основних підходів:

1. Репродуктивний етап

- Формування базових умінь та навичок під керівництвом викладача.
- Використання таких форм роботи, як: вирішення кейсів, робота з економічними моделями, підготовка доповідей та презентацій.

2. Проблемний етап

- Формування навичок аналізу, прийняття рішень та самостійного пошуку рішень у нових економічних ситуаціях.

- Використання проблемних завдань, ділових ігор, аналізу фінансових кейсів, моделювання бізнес-процесів.

3. Постійний контроль у процесі самостійної роботи включає:

- визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу;
- активізацію студентів у ході дискусій, відповідей на запитання та обговорень економічних кейсів;

- аналіз відповідей і міркувань студентів та оцінку ефективності їх діяльності.

Контроль знань і умінь сприяє формуванню дисциплінованості, систематичності, самоконтролю та підвищує загальну навчальну активність студентів.

4. Після закінчення заняття підводяться такі підсумки:

- оцінка індивідуальної роботи студентів і групи;
- застосування педагогічних методів заохочення;
- оцінка ступеня досягнення мети заняття;

- оголошення завдань на наступну самостійну роботу.

Викладач аналізує позитивні та негативні сторони заняття, ефективність методичних прийомів, відповідність обсягу матеріалу психофізіологічним можливостям студентів та сучасним досягненням економічної науки. На основі цього розробляються педагогічні та організаційні заходи:

- уточнення, доповнення або переробка навчального матеріалу;
- удосконалення методики проведення занять;
- розробка нових індивідуальних завдань та кейсів;
- організація додаткових консультацій;
- виготовлення та використання нових елементів дидактичного забезпечення;
- проведення бесід та зустрічей з практичними фахівцями;
- обговорення організаційних і методичних питань на кафедрі.

5. Самостійна робота студентів – це навчальна діяльність, спрямована на опанування матеріалом без безпосередньої участі викладача. Основні цілі:

- підвищення якості знань, умінь та навичок з дисциплін «Економічна теорія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Економічний аналіз»;
- розвиток самостійності та критичного мислення;
- формування практичних навичок у роботі з економічною інформацією та бізнес-кейсами.

Ефективна організація самостійної роботи передбачає зміну ролі студента: він стає активним суб'єктом навчання, а викладач – наставником і консультантом, що стимулює інтерес до економічних знань та їх практичного застосування.

6. Організація роботи студентів враховує два фактори:

- Об'єктивний фактор: велика кількість економічної інформації, що постійно змінюється.

- Суб'єктивний фактор: потреба студента самостійно опрацьовувати матеріал і застосовувати знання на практиці.

Для економічних дисциплін доцільно поєднувати аудиторну і позааудиторну роботу, використовувати активні методи навчання, кейси та постійний контакт викладача з практичними фахівцями для реалізації принципу «зв'язок навчання з практикою».

7. Методика складається з двох етапів:

1. Репродуктивний етап

- Формування базових умінь та навичок під керівництвом викладача;
- Форми: розв'язання економічних ситуацій, підготовка доповідей, ділові ігри з аналізу підприємницьких кейсів.

2. Проблемний етап

- Формування навичок самостійного аналізу та прийняття рішень у нових економічних ситуаціях;
- Форми: вирішення комплексних кейсів, моделювання бізнес-процесів, економічне прогнозування.

8. Контрольні експерименти показали, що впровадження запропонованої методики організації самостійної роботи студентів сприяє:

- підвищенню рівня знань, умінь та навичок студентів;
- розвитку самостійності та критичного мислення;
- усвідомленню важливості економічних дисциплін для професійної діяльності;
- створенню позитивного мікроклімату і співпраці між студентами та викладачем.

Отримані результати підтвердили ефективність методики для підготовки майбутніх фахівців у сфері економіки та бізнес-освіти.

ВИСНОВКИ

У даній магістерській роботі проведено комплексний аналіз поняття «самостійна робота студентів», визначено її роль в організації навчального процесу та узагальнено наукові підходи щодо її визначення та класифікації. Особлива увага приділена аспектам самостійної роботи, що формують економічне мислення, навички планування і управління ресурсами, а також підготовку студентів до професійної діяльності в умовах бізнес-середовища.

Основні висновки теоретичного та методичного характеру:

1. Аналіз сучасної педагогічної та економічної літератури дозволяє визначити, що самостійна робота студентів є організованою викладачем активною діяльністю, спрямованою на досягнення певної дидактичної мети. Вона здійснюється без безпосередньої участі викладача, що формує у студентів навички самоконтролю, економії часу та раціонального використання навчальних ресурсів. Ефективність організації самостійної роботи потребує ретельного планування, наявності науково-методичного забезпечення та створення сприятливих організаційних умов.

2. Основні напрями організації самостійної роботи студентів

2.1. Створення умов для самостійної позааудиторної роботи:

- формування організаційних, мотиваційних та психологічних факторів, що стимулюють продуктивність студентів;
- створення інформаційної бази для самостійної роботи, включаючи комп'ютерні ресурси та економічні моделі.

2.2. Розробка комплексу підходів, методів та форм організації роботи:

- встановлення цілей самостійної позааудиторної роботи з урахуванням мотиваційної та якісної характеристик;
- формування інтересу студентів до економічного аналізу, опрацювання фінансових моделей та бізнес-кейсів;

- добір оптимальних форм проведення самостійної роботи, включаючи аналітичні завдання, розрахункові задачі, ситуаційне моделювання та ділові ігри;
- підготовка завдань для оцінки та корекції рівня підготовленості студентів;
- створення навчально-методичних матеріалів, включаючи інтегративні кейси та методичні рекомендації для викладачів.

2.3. Проведення самостійної роботи студентів:

- інформування студентів про завдання та особливості їх виконання;
- конкретизація цілей роботи щодо певної економічної теми або кейсу;
- надання організаційної, інформаційної та методичної підтримки;
- контроль і самоконтроль виконання завдань;
- оцінка рівня знань, умінь та навичок, отриманих у процесі самостійної роботи.

3. За результатами анкетування студентів ННІ «УПА» ХНУ ім.В.Н.Каразіна виявлено, що в ЗВО приділяється значна увага організації самостійної роботи, проте студенти ще не завжди володіють навичками ефективного планування часу і раціонального використання ресурсів. У навчальному процесі переважають роботи практичного та репродуктивного характеру, а різноманітні форми активної самостійної діяльності застосовуються недостатньо.

4. Впровадження самостійної роботи дає можливість студентам:

- осмислено підготуватися до майбутніх лекцій та практичних занять;
- самостійно опрацьовувати теоретичні концепції економіки, фінансів та управління бізнес-процесами;
- закріплювати знання шляхом розрахунків, аналізу фінансових показників і підготовки бізнес-проектів;
- підвищувати пізнавальну активність та формувати економічне мислення.

Раціональне використання часу в процесі самостійної роботи дозволяє інтегрувати теоретичні знання з практичними навичками та підвищує ефективність навчального процесу.

5. Результати експериментальної перевірки показали, що розроблена методика організації самостійної роботи студентів дозволяє:

- досягти усвідомленої підготовки до лекцій і практичних занять;
- опрацювати основні теоретичні поняття, економічні моделі та розрахункові завдання;
- формувати систему практичних умінь, необхідних для професійної діяльності в галузі економіки та бізнес-освіти;
- звільнити час для розв'язання комплексних завдань на заняттях.

Самостійна робота студентів є ефективним засобом формування економічного мислення, аналітичних і практичних навичок майбутніх фахівців з економіки та бізнес-освіти. Її впровадження забезпечує інтеграцію теоретичного та практичного навчання, підвищує пізнавальну активність студентів і сприяє підготовці до професійної діяльності в умовах сучасного економічного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Величко В. Етапи розробки бізнес-плану підприємства// Економіка України. – 2012. - № 5. - С. 42-48.
2. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В.Г.Кременя. -К.: Освіта, 2004. 384 с.
3. Вітлінський В.В., Наконечний С.І. Ризик у менеджменті. – К.: ТОВ “Борисфен-М”, 1996. – 336 с.
4. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник. К.: Видавничий центр «Академія», 2001. 576 с.
5. Глосарій основних термінів професійної освіти і навчання / упоряд. Т. М. Десятов ; за заг. ред. Н. Г. Ничкало. К. : АртЕк, 2009. 192 с.
6. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця, 2008. 120 с.
7. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика : моногр. / С. У. Гончаренко, Н. Г. Ничкало, В. Л. Петренко [та ін.]; за ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький : ТУП, 2002. – 334 с.
8. Дернова М. Г. Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих: Європейський досвід. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2014. Вип. 2. С. 137–145.
9. Дидактика: навч.-метод. комплекс / [уклад. М. С. Гордійчук, О. Ю. Попова]. Кам’янець-Подільський : Абетка, 2010. 168 с.
10. Дидактичні основи професійної освіти: підручник / О.Е.Коваленко, Н.О. Брюханова., Н.В. Божко, В.В. Бєлікова, В.Б.Бакатанова; за ред.. О.Е.Коваленко/ Укр. інж.-пед. акад. - .Харків: «Друкарня Мадрид», 2017. 238 с.
11. Дослідження «Ідеї для мікро-бізнесу: практичні поради» проведено Програмою розвитку ООН в Україні за фінансової підтримки Уряду Японії[Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://vpo-study.org/wpcontent/uploads/2015/08/Business-Models_final.compressed.pdf

12. Дрозденко К.С. Загальна психологія в таблицях і схемах: навч. посібник / Катерина Семенівна Дрозденко. К.: ВД «Професіонал», 2004. 304 с.
13. Дубасенюк О.А. Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку : Моногр. / О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, С. С. Вітвіцька, Н. Г. Сидочук, О. М. Спірін; Житомир. держ. ун-т ім. І.Франка. Житомир : Вид-во ЖДУ ім.І.Франка, 2006. - 321 с.
14. Євдокимов В.І., Агапова Т.П., Гавриш І.В., Олійник Т.О. Педагогічний експеримент: Навч. посіб. для студ. пед. вузів / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків: «ОВС», 2001. 148 с.
15. Кардаш В.Я., Павленко І.А. та ін. Товарна інноваційна політика: Навч. посіб. – К.: Знання, 2001.
16. Класифікація видів економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html.
17. Коваленко О. Е. Методика професійного навчання: дидактичне проєктування: Підручник для студентів інж.-пед. спец. / О. Е. Коваленко, Н. О. Брюханова, Н. В. Корольова. – Харків : УІПА, 2019. 172 с.
18. Коваленко О. Е. Сучасний підхід до визначення та формування основних складових освітньої програми підготовки фахівців за спеціальністю 015 "Професійна освіта (за спеціалізаціями)" / О. Е. Коваленко, Д. В. Коваленко, Н. О. Брюханова, О. О. Мельниченко // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. - 2017. - № 56-57. - С. 6-18. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2017_56-57_3.
19. Коваленко О.Е. Теоретичні засади професійної педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів в контексті приєднання України до Болонського процесу: монографія / Коваленко О.Е., Брюханова Н.О., Мельниченко О.О. – Харків: УІПА, 2007. 162 с.
20. Кожухова Т.В. Основи психолого-педагогічного дослідження: навч. посіб. / Кожухова Т.В., Кайдалова Л.Г., Шпалінський В.В. – Х.: Вид-во НФаУ: Золоті сторінки, 2002. 240 с.

21. Козик В.В., Панкова Л.А., Даниленко Н.Б. Міжнародні економічні відносини: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2000. – 277 с.
22. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [під заг. ред. О.В.Овчарук]. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с.
23. Кучеренко В. Р. Бізнес-планування фірми: Навчальний посібник / В. Р. Кучеренко, В. А. Карпов, О. С. Маркітан.– К.: «Знання», 2006.– 423 с. 25.
24. Лаврів Л. А. Бізнес-планування у діяльності організації: базові процедури та основні методичні підходи / Л. А. Лаврін // Інноваційна економіка. - 2013. - № 10.
25. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: навчальний посібник / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і доп. Х.: ОВС, 2002. 400 с.
26. Максимюк С.П. Педагогіка: Навчальний посібник. К.: Кондор, 2005. 667 с.
27. Малафіїк І. В. Дидактика новітньої школи : навч. посіб. для студентів ЗВО / І. В. Малафіїк. К. : Слово, 2015. 630 с.
28. Малафіїк І. В. Дидактика. Навчальний посібник / І. В. Малафіїк. К.: Кондор, 2009. 406 с.
29. Мартиненко С.М., Хоружа Л.Л. Загальна педагогіка: Навч. посіб. К.: МАУП, 2002. 176 с.
30. Мартинець Л. А. Сучасні моделі освіти: навч.-метод. посібник. – 2-е вид., доповн. та переробл. Донецьк, 2015. 102 с.
31. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. / Н. Є. Мойсеюк. К., 2007. 656 с.
32. Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.11.2019 р. № 1460 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти». – URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/015-Profosvita-bakalavr.pdf>

33. Пазуха М.Д. Кон'юнктура світових товарних ринків. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.

34. Педагогіка. Практичний курс: підручник за кредитно-модульною технологією навчання для бакалаврів / Т.Ф. Бельчева, С.С. Ізбаш, П.В. Бельчев – Мелітополь: Видавництво Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, 2014. 304 с.

35. Педагогіка: [навчальний посібник / упоряд. Курлянд З.Н., Хмелюк Р.І., Яцій О.М.]. Харків: ТОВ «Одіссей», 2003. 352 с.

36. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/the-2030-agendafor-sustainable-development.html>.

37. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37-38. С. 2004. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

38. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38-39. С. 380. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

39. Про професійну (професійно-технічну) освіту : Закон України від 10.02.1998 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 9. С. 3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>

40. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 30. С. 5. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

41. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

42. Професійна педагогіка : навч. посіб. для вищ. навч. закл. / В. І. Жигірь, О. А. Чернега ; за ред. М. В. Вачевського. К. : Кондор, 2012. 338 с.

43. Сисоєва С.О. Кристопчук Т.Є. Методологія науково-педагогічних досліджень: Підручник / С.О.Сисоєва, Т.Є.Кристопчук. Рівне: Волинські обереги, 2013. 360 с.

44. Теорія та методика професійної освіти : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова, Р. С. Гурін [та ін.] ; за ред. З. Н. Курлянд. К. :Знання, 2012. 390 с.

45. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. К.: Видавничий центр «Академія», 2002. 528 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Анкета, застосована у педагогічному експерименті

Шановні студенти!

Дайте, будь ласка, відповіді на запитання:

1. Чи готуєтесь Ви до занять?
 2. Ваше ставлення до самосійної роботи, чи виникають труднощі під час виконання?
 3. Які саме труднощі виникають у Вас під час виконання самостійної роботи?
 4. Чи потрібна допомога викладача під час підготовки до самостійної роботи?
 5. До яких дисциплін Ви готуєтесь в першу чергу і чому?
 6. В чому, на Вашу думку, заключається самостійна робота?
 7. Чи потрібна увага та корекція з боку викладача за виконанням самостійної роботи?
 8. Чи подобається Вам вивчати економічну теорію, макроекономіку, мікроекономіку та економічний аналіз?
 9. Чи подобається Вам розв'язувати проблемні завдання під час занять?
 10. Чи подобається Вам під час підготовки до занять здійснювати пошук, аналіз при вивченні економічних дисциплін?
 11. Вам подобається пізнавати нове?
 12. Ви навчаєтесь для того, щоб виправдати сподівання Ваших батьків?
 13. Чи важлива для Вас особистість викладача?
 14. Виникає у Вас Бажання уникнути ускладнень у навчанні?
- Дякуємо за участь в анкетуванні!

ДОДАТОК Б

Зошит для самостійної роботи в аудиторний час з дисципліни
«Економічна теорія» (для експериментальної групи).

Тема: Економічні системи

Мета: вивчити типи економічних систем, їхні особливості, механізми координації економічної діяльності, роль держави та способи розподілу ресурсів.

№з/п	Завдання	Відповідь
1	Поняття економічної системи: що вона визначає	
2	Основні питання, які вирішує кожна економічна система (що, як і для кого виробляти)	
3	Типи економічних систем: традиційна, ринкова, командно-адміністративна, змішана (перелічити)	
4	Характерні ознаки традиційної економічної системи	
5	Ознаки ринкової економічної системи: роль ринку, конкуренція, приватна власність	
6	Ознаки командно-адміністративної системи: централізоване планування, державна власність	
7	Змішана економіка: поєднання ринку й державного регулювання	
8	Механізми координації економічної діяльності (ринковий, адміністративний, соціальний)	
9	Переваги та недоліки ринкової економіки (2–3 приклади)	
10	Переваги та недоліки командної економіки (2–3 приклади)	
11	Роль держави в змішаній економіці (перелічити основні функції)	
12	Приклади країн із різними економічними системами (по одному прикладу)	

Зошит для самостійної роботи в аудиторний час з дисципліни
«Макроекономіка» (для експериментальної групи)

Тема: Вимірювання результатів економічної діяльності. Індекси цін

Мета: вивчити ВВП, основні макроекономічні тотожності, індекси цін.

№з/п	Завдання	Відповідь
1	Валовий внутрішній продукт (ВВП), що він вимірює	
2	Добавлена вартість	
3	Основне макроекономічна тотожність	
4	Показник валового національного доходу (ВНД)	
5	Тотожність зберігань та інвестицій	
6	Номінальний ВВП, та реальний ВВП	
7	Індекс цін споживача, Індекс Фішера, їх значимість	

Зошит для самостійної роботи в аудиторний час з дисципліни
«Мікроекономіка» (для експериментальної групи)

Тема: Монополія і монопсонія

Мета: вивчити поведінку монополії, яка прагне максимізувати прибуток.

№з/п	Завдання	Відповідь
1	Ринкова влада, її види	
2	Характеристики монополізованого ринку	
3	Модель максимізації прибутку в умовах монополії	
4	Показник монопольної влади Лернера	
5	Цінова дискримінація, її види	
6	Регулювання монопольних цін і ефективність монополії	

Зошит для самостійної роботи в аудиторний час з дисципліни
«Економічний аналіз» (для експериментальної групи)

Тема: Теоретичні засади економічного аналізу

Мета: вивчити предмет економічного аналізу та принципи аналітичних досліджень.

№з/п	Завдання	Відповідь
1	Економічний аналіз як наука	
2	Предмет економічного аналізу включає	
3	Аналітичні дослідження направлені на	
4	Види економічного аналізу	
5	Ознаки економічного аналізу	
6	Головне завдання економічного аналізу	

ДОДАТОК В

Зошит для самостійної роботи в позааудиторний час з дисципліни
«Економічна теорія» (для експериментальної групи)

Тема: Економічні системи

Мета: вивчити типи економічних систем, їхні основні характеристики
та принципи функціонування.

№з/п	Завдання	Відповідь
1	Назвіть основні типи економічних систем.	
2	Які основні характеристики традиційної економічної системи?	
3	В чому полягає особливість командної (планової) економіки?	
4	Назвіть головні риси ринкової економічної системи.	
5	Що таке змішана економічна система і наведіть приклад.	
6	Поясніть переваги ринкової системи.	
7	Назвіть основні недоліки командної економіки.	

Зошит для самостійної роботи в позааудиторний час з дисципліни
«Макроекономіка» (для експериментальної групи)

Тема: Вимірювання результатів економічної діяльності. Індекси цін

Мета: вивчити ВВП, основні макроекономічні тотожності, індекси цін.

№з/п	Завдання	Відповідь
1	Назвіть причини, по яким показник ВВП не завжди точно характеризує добробут нації.	
2	Якщо частина домогосподарок в країні вирішить влаштуватися на роботу, а для виконання домашніх справ буде наймати прислугу, відобразиться це на величині ВВП?	
3	Допустимо, що виробляється та споживається 2 продукти: апельсини та яблука. Апельсини коштували в 1982 р. 1 дол., а в 1990 р. – 0,5 дол. За штуку. Яблука в 1982 р. коштували 0,5 дол., а в 1990 р. – 1 дол. В 1982 р. було вироблено 10 яблук та 5 апельсинів, а в 1990 р. – 5 яблук та 10 апельсинів. Розрахуйте дефлятор ВВП для 1990 р., приймаючи за базисний 1982 рік.	

Зошит для самостійної роботи в позааудиторний час з дисципліни
«Мікроекономіка» (для експериментальної групи)

Тема: Монополія і монопсонія

Мета: вивчити поведінку монополії, яка прагне максимізувати прибуток.

№з/п	Завдання	Відповідь
1	Що вивчає мікроекономіка	
2	При виникненні монополії на ринку праці зарплатня граничного робітника буде: А) більше його внеску у прирощення доходу фірми; Б) дорівнювати його внеску у прирощення доходу фірми; В) менше його внеску у прирощення доходу фірми.	
3	Функція затрат монополіста має вид $TC = 40 + Q^2$, а попит на його продукцію можна представити рівнянням $P = 30 - Q$. Визначите, обсяг випуску продукту, який забезпечує монополісту максимізацію прибутку. Яке значення при цьому приймає даний показник?	

Зошит для самостійної роботи в позааудиторний час з дисципліни
«Економічний аналіз» (для експериментальної групи)

Тема: Теоретичні засади економічного аналізу

Мета: вивчити предмет економічного аналізу та принципи аналітичних досліджень.

№з/п	Завдання	Відповідь
1	Дайте визначення економічного аналізу як науки	
2	Назвіть основні риси економічного аналізу	
3	Що є предметом економічного аналізу	
4	Назвіть види економічного аналізу за об'єктами управління та охарактеризуйте їх	
5	Охарактеризуйте функції економічного аналізу	

ДОДАТОК Г

Перевірочна контрольна робота з теми «Економічні системи»

I. Тестові завдання (оберіть правильну відповідь)

1. Основні економічні питання включають:

- A) Що виробляти?
- B) Як виробляти?
- C) Для кого виробляти?
- D) Усе перелічене

2. Для ринкової економічної системи характерне:

- A) Централізоване планування
- B) Приватна власність на ресурси
- C) Виробництво за традиціями
- D) Повна відсутність конкуренції

3. У командній економіці ціни:

- A) визначаються ринком;
- B) встановлюються державою;
- C) формуються споживачами;
- D) не мають значення.

4. Яка система найбільше залежить від звичаїв та спадковості?

- A) Ринкова
- B) Командна
- C) Традиційна
- D) Змішана

5. Змішана економіка - це:

- A) повна відмова від ринку;
- B) поєднання ринкових механізмів і державного регулювання;
- C) економіка, де все планується централізовано;
- D) повернення до традиційного виробництва.

II. Завдання з короткою відповіддю

6. Дайте визначення поняття «економічна система».
7. Поясніть, чому ринковий механізм вважають саморегульованим.
8. Які недоліки має командна економіка?
9. Чому жодна країна не має «чистої» ринкової чи командної економіки?

III. Порівняльні завдання

10. Порівняйте ринкову та командну економічні системи за критеріями:
 - форма власності;
 - роль держави;
 - спосіб розподілу ресурсів;
 - ціноутворення;
 - рівень конкуренції.
11. Заповніть таблицю «Властивості економічних систем».

Критерій	Ринкова	Командна	Традиційна
Форма власності	...	...	...
Координація діяльності	...	...	...
Інновації	...	...	...
Ризики	...	...	...

IV. Аналітичні завдання

12. Поясніть, які ризики виникають у суспільстві при переході від командної до ринкової економіки.
13. Як зміна форми власності впливає на ефективність виробництва?
14. Наведіть приклади країн з переважно ринковою та переважно командною економікою. Що впливає на вибір моделі?

V. Практичні завдання та міні-кейси

15. Уявіть, що країна X переходить від традиційної до змішаної економіки. Які зміни у виробництві та розподілі ресурсів ви очікуєте?

16. Проаналізуйте ситуацію: Держава підвищила податки на виробників та збільшила соціальні виплати. До якої економічної моделі наближається країна? Поясніть чому.

17. На ринку товарів у країні Y зросла конкуренція, а держава приватизувала більшість підприємств. До яких типових ознак якої економічної системи це веде?

VI. Завдання відкритого типу (розгорнута відповідь)

18. Обґрунтуйте, чому сучасна світова економіка є переважно змішаною.

19. Оцініть роль держави у змішаній економічній системі з точки зору ефективності та соціальної справедливості.

20. Чи можливе повернення сучасних економік до чисто традиційної моделі? Аргументуйте.

Перевірочна контрольна робота з теми «Вимірювання результатів економічної діяльності. Індекси цін»

Завдання №1

Дайте відповіді на питання

1. Які з перерахованих нижче угод будуть включені до ВВП, а які ні? Об'ясніть чому.

А) Сім'я продає свою стару квартиру за 200 тис грн. і купує квартиру у тільки що побудованому домі за 250 тис. грн.

Б) Фірма придбає 10 комп'ютерів, які вже були у використанні у іншій фірмі.

В) Сім'я придбає акції компанії «А» на суму 10 тис. грн.

Г) Фірма випускає продукцію на суму 10 млн. дол., половину продає через фірмений магазин, а іншу половину зберігає на складі.

Д) видавництво продає книги, які зберігалися на складі з минулого року, на суму 500 тис. грн.

2. Введення імпорتنих зборів підвисло ціни ввезених товарів. Як це відобразиться на вартості життя, якщо для оцінки її змінення використовувати:

А) індекс цін споживача;

Б) дефлятор ВВП.

3. Є наступні дані за 2 роки:

	Номінальний ВВП	Дефлятор ВВП
1929	96 млрд. дол..	100 %
1933	48 млрд. дол..	75 %

Яким був реальний ВВП в 1933 р., якщо в якості базисного періоду розглядати 1929 р.?

А) 72 млрд. дол.;

Б) 36 млрд. дол.;

В) 64 млрд. дол.;

Г) 48 млрд. дол.

4. Допустимо, що в 1-му році (базисному) номінальний ВВП склав 500. Через 6 років дефлятор ВВП збільшився в 2 рази, а реальний ВВП збільшився на 40 %. В цьому випадку номінальний ВВП через 6 років склав:

А) 2000;

Б) 1400;

В) 1000;

Г) 750.

5. Якщо фірми почнуть всі свої прибутки сплачувати акціонерам в формі дивідендів, то в національних рахунках збільшиться показник:

А) ВВП;

Б) чистих інвестицій;

В) амортизації;

Г) особистого доходу.

6. В економіці, де в даному році було споживлено більше, чим вироблено, величина зниження інвестицій в запаси повинна бути добавлена при розрахунку ВВП даного року:

А) так;

Б) ні.

7. Інвестиції дорівнюють 220, бюджетний надлишок 10, експорт склав 175, а імпорт 185. Які приватні збереження?

8. Все перераховане нижче відноситься до категорії «запасу», крім:

А) накопиченого багатства споживачів;

Б) дефіциту державного бюджету;

В) кількості безробітних;

Г) обсягу капіталу в економіці.

9. Компанія по виробництву шин продає фірмі, яка виробляє автомобілі, 4 шини вартістю 400 дол. Інша компанія продає автомобільній фірмі плеєр за 500 дол. Встановив все це на новій машині, автомобільна фірма продає її за 20 000 дол. Яка сума буде включена при підрахунку в склад ВВП:

А) 20 000;

Б) 900;

В) 20 900;

Г) 20 000 мінус прибуток автомобільної фірми.

Завдання № 2

Є наступні дані по економіці США за 1929 рік (в млрд. дол.):

Трансфертні платежі – 4,0

Валові внутрішні інвестиції – 16,2

Непрямі податки на бізнес – 7,0

Особисті податки на доходи – 2,6

Чистий експорт – 1,1

Нерозподілений прибуток корпорацій – 2,8

Амортизація – 7,9

Особисті споживчі розходи – 77,2

Податки на прибуток корпорацій – 1,4

Внески на соціальне страхування – 0,2

Державні закупки товарів та послуг – 8,5

А) Розрахуйте показники ВВП та особистого прибутку.

Б) Яка величина приватних зберігань.

В) На яку величину виріс запас капіталу в економіці?

Завдання № 3

Економіка описана наступними показниками:

- споживчі розходи = 2300;
- інвестиції = 700;
- державні розходи = 800;
- державні трансферти = 100;
- виплати відсотків по державному боргу = 100;
- податки = 800.

Передбачається, що ВВП = ВНД.

Розрахуйте:

А) особисті збереження;

Б) держані збереження;

В) вартість державних облігацій та додаткової кількості грошей, випущених для покриття дефіциту держбюджету, якщо відомо, що дефіцит на 80 % фінансується випуском облігацій.

Завдання № 4

Допустимо, що виробляються та споживаються 3 блага. В таблиці представлені кількість та ціна (за одиницю) кожного з них за 2 періоди.

Розрахуйте індекс Ласпейреса, індекс Пааше та індекс Фишера (1982 р. - базисний період).

Роки	1982	1982	1992	1992
	ціна	кількість	ціна	кількість
книги	10	10	15	8
джинси	27	6	24	7

телевізори	655	3	425	5
------------	-----	---	-----	---

Перевірочна контрольна робота з теми «Монополія і монопсонія»

Завдання № 1

Дайте відповіді на тести

1. Мікроекономіка вивчає:

- А) діяльність окремих економічних суб'єктів;
- Б) закономірності розвитку національної економіки;
- В) світову систему господарювання.

2. Споживач обирає таку сукупну товарну комбінацію, яка забезпечує максимізацію:

- А) граничної корисності;
- Б) загальної корисності;
- В) граничної норми заміщення.

3. Якщо споживач прагне здобути тільки визначену мінімальну кількість благ А і Б, його карта байдужості має вигляд:

- А) гіперболи;
- Б) горизонтальної лінії;
- В) прямого кута.

4. Якщо у споживача зростає дохід, бюджетна лінія:

- А) залишається без змін;
- Б) переміщується по графіку вгору і праворуч;
- В) переміщується по графіку вниз і ліворуч.

5. Ринок товарів і послуг знаходиться у стані рівноваги, якщо:

- А) ціна товару дорівнює загальним витратам на його виробництво;
- Б) величина попиту дорівнює величині пропозиції;
- В) попит дорівнює пропозиції.

6. Ефект зміщення виникає у наслідок того, що:

- А) споживачі заощаджують частину доходів;

Б) зниження цін на товари приводить до росту реальних доходів споживача;

В) дешеві товари витісняють відносно дорогі субститути.

7. Коефіцієнт еластичності попиту за доходом для товарів першої необхідності:

А) дорівнює «0»;

Б) більше «1»;

В) більше «0», але менше «1».

8. Граничні витрати характеризують:

А) витрати на одиницю вироблюваної продукції;

Б) вигаш, що отримає форма, відмовившись від виготовлення останньої;

В) різницю між загальними середніми постійними витратами.

9. Чистий економічний прибуток це:

А) між загальним доходом і прямими витратами;

Б) між загальним доходом і нормальним прибутком;

В) Між загальним доходом і загальними економічними витратами.

10. Поняття «фірма» і «галузь» є синонімами у випадку:

А) досконалої конкуренції;

Б) чистої монополії;

В) олігополії.

11. Тимчасову монополію, що виникає у наслідок того, що фірма виходить на ринок з новим унікальним продуктом, називають:

А) закритою монополією;

Б) природною монополією;

В) відкритою монополією.

12. Якщо покупцем на ринку виступає тільки одна фірма, має місце:

А) дуополія;

Б) монопсонія;

В) монополія.

13. В умовах олігополії крива ринкового попиту має характерний вигляд:

- А) ломаної кривої;
- Б) горизонтальної лінії;
- В) гіперболи.

Завдання № 2

Виходячи з даних, наведених в таблиці, визначите обсяг випуску продукції, яка забезпечує максимізацію прибутку монопольній фірмі. Яку ціну встановить монополіст на свій продукт?

Обсяг випуску продукції, шт.	0	1	2	3	4	5	6
Ціна од. продукції, грош. Од.	23	22	21	20	19	18	17
Загальні затрати, грош. Од.	22	24	28	34	42	52	64

Завдання № 3

Функція витрат підприємства монополіста має вид $TC = 15 + 10Q$. Монополіст реалізує свій продукт одночасно на двох ринках. Функція попиту на першому ринці $P_1 = 20 - Q_1$; на другому ринці $P_2 = 40 - 5Q_2$. Визначите, при якій ціні монопольна фірма максимізує свій прибуток. Яке значення при цьому прийме даний показник?

Завдання № 4

Монополіст продає товар на двох ринках. Попит на ринці №1 дорівнює $P_1 = 200 - Q_1$; попит на ринці №2 – $P_2 = 64 - 1/2Q_2$.

Витрати на виробництво товарів в сумі дорівнюють $TC = 400 + 50Q$, де $Q = Q_1 + Q_2$

А) яка ціна та обсяг продаж, максимізуючи прибуток монополіста, якщо він має можливість продавати товар на ринці №1 и ринку №2 по різним цінам?

Б) яка ціна та обсяг продаж, максимізуючи прибуток, якщо монополіст не може скористатися прийомом цінової дискримінації

Завдання № 5

Компанія «Ральфс Форклифтс» торгує спеціальними автопідйомниками на американському і канадському ринках. Зважаючи на обмеження імпорتنих та експортних операцій покупку, здійснену на одному ринку, неможливо перепродати на другому. Крива попиту на кожному ринці має вид:

$$P_{\text{сша}} = 90000 - Q_{\text{сша}} * 40, P_{\text{кан}} = 60000 - Q_{\text{кан}} * 50$$

Процес виробництва «Ральфс» проявляє постійну віддачу від масштабів до обсягу, а виробництво 100 автопідйомників обходиться в 1 млн. долл.

- А) чому дорівнюють середні та межові витрати;
- Б) скільки підйомників фірма продає на кожному ринці і по якій ціні;
- В) пов'яжіть Ваші відповіді з показником еластичності попиту по ціні на кожному ринці.

Перевірочна контрольна робота з теми «Теоретичні засади економічного аналізу»

У наведених реченнях замість крапок вставте потрібні слова.

Завдання № 1

За допомогою ... аналізу дають якісну характеристику об'єкта, що аналізується, встановлюють причинно-наслідкові зв'язки.

- А) оціночного;
- Б) пошукового;
- В) діагностичного.

Завдання № 2

... це сукупність послідовних аналітичних процедур, які мають на меті одержання висновків та рекомендацій щодо прийняття оптимальних рішень стосовно досліджуваного економічного об'єкта чи явища.

- А) аналіз;
- Б) синтез;
- В) індукція;

Г) дедукція.

Завдання № 3

Родоначалником систематизованого економічного аналізу вважають

...

А) Жака Саварі;

Б) Анжело де Пістро;

В) Бастіано Вен турі;

Г) І.А. Блатова;

Д) А.К. Рошаховського;

Е) А.Ц. Рудановського.

Завдання № 4

Економічний аналіз за періодом дослідження поділяють на ...

А) внутрішньогосподарський і міжгосподарський;

Б) попередній (перспективний) і наступний (ретроспективний);

В) комплексний та тематичний.

Завдання № 5

... це метод, за допомогою якого дають оцінку та обґрунтовують ефективність управлінських рішень у бізнесі.

А) діагностичний аналіз;

Б) функціонально-вартісний аналіз;

В) маржинальний аналіз.

Завдання № 6

Принцип ... передбачає визначення пріоритетів у досягненні поставленої мети, черговості здійснення заходів. Спрямованих на підвищення ефективності діяльності, швидку адаптацію до вимог ринку.

А) конкретності і дієвості;

Б) системності;

В) рейтингової оцінки.

Завдання № 7

Чи правильні такі твердження:

А) Дедукція – це спосіб дослідження від окремих фактів до знання загального, від вивчення причин до результатів.

Б) Статистико-економічний аналіз – це експертна діагностика фінансового стану підприємства. Його проводять аудитори (аудиторські фірми) для оцінки фінансової стійкості підприємства, його платоспроможності, прогнозування фінансового стану, уникнення банкрутства.

В) Маркетинговий аналіз проводиться службами маркетингу підприємства для дослідження ринків збуту продукції, її конкурентоспроможності, попиту та пропозицій, комерційного ризику, цінової політики.

ДОДАТОК Д

Зошит для самостійної роботи в аудиторний час з дисципліни «Економічна теорія» (для контрольної групи).

Тема: Економічні системи

Мета: вивчити типи економічних систем, їхні особливості, механізми координації економічної діяльності, роль держави та способи розподілу ресурсів.

1. Економічна система - спосіб організації та координації економічної діяльності в суспільстві, що включає форми власності, механізми розподілу ресурсів, інститути та правила взаємодії економічних суб'єктів.

2. Універсальні питання, які повинна вирішити будь-яка економічна система:

Що виробляти?

Як виробляти?

Для кого виробляти?

3. Спосіб узгодження дій економічних агентів (ринковий, адміністративний, традиційний, змішаний).

4. Власність на ресурси - сукупність прав володіння, користування та розпорядження економічними ресурсами.

5. Традиційна економічна система - система, у якій економічні рішення ґрунтуються на звичаях, традиціях, релігійних нормах і спадковості.

6. Ринкова економічна система - система, у якій ресурси належать приватним власникам, а координація економічної діяльності здійснюється через ринок, конкуренцію та ціновий механізм.

7. Командно-адміністративна економічна система - система, де економіка централізовано управляється державою, яка визначає обсяги виробництва, ціни, розподіл ресурсів.

8. Змішана економічна система - система, що поєднує ринкове саморегулювання та державне втручання з метою забезпечення ефективності та соціальної рівності.

9. Ринковий механізм - система взаємодії попиту, пропозиції та ціни, яка забезпечує координацію економічної діяльності без прямого втручання держави.

10. Конкуренція - суперництво між виробниками та продавцями за споживача і ринкову частку.

11. Централізоване планування - метод управління економікою, де держава формує плани виробництва та розподілу ресурсів.

12. Приватна власність - право індивіда чи групи осіб володіти та контролювати ресурси, підприємства й результати економічної діяльності.

13. Державна власність - ресурси й підприємства, які належать державі та управляються від її імені.

14. Економічні інститути - правила, норми, закони та організації, що визначають поведінку економічних суб'єктів (банк, ринок, суд, податкова система тощо).

15. Соціально орієнтована економіка - модель змішаної економіки, в якій держава активно перерозподіляє доходи та забезпечує соціальні гарантії.

Зошит для самостійної роботи в аудиторний час з дисципліни «Макроекономіка» (для контрольної групи)

Тема: Вимірювання результатів економічної діяльності. Індекси цін

Мета: вивчити ВВП, основні макроекономічні тотожності, індекси цін.

Валовий внутрішній продукт – один з основних макроекономічних показників, який оцінює результати економічної діяльності.

$$\text{ВВП} = C + I + G + X_n,$$

де C – особисті споживчі розходи,

I – валові інвестиції,

G – державні закупки товарів та послуг.

X_n – чистий експорт.

Номинальний ВВП розраховується в цінах поточного року, а реальний ВВП - в порівняльних.

Додаткова вартість – різниця між вартістю вироблених рогатин та послуг та вартістю товарів та послуг, які повністю споживлені в процесі виробництва.

Зберігання визначають як добуток за відрахуванням споживача.

Особисті зберігання дорівнюють сумі доходів, трансфертів, відсотків по державному боргу за відрахуванням аналогів та споживання.

Інфляція – коли величина індексу цін менше одиниці, то відбувається корекція номінального ВВП в сторону збільшення.

Дефляція – коректування номінального ВВП в сторону зниження.

Завдання. Індекс споживчих цін показує змінення середнього рівня цін товарів та послуг, як правило споживчих середньою сім'єю.

Допустимо, що виробляється та споживається 2 продукти: апельсини та яблука. Апельсини коштували в 1982 р. 1 дол., а в 1990 р. – 0,5 дол. За штуку. Яблука в 1982 р. коштували 0,5 дол., а в 1990 р. – 1 дол. В 1982 р. було вироблено 10 яблук та 5 апельсинів, а в 1990 р. – 5 яблук та 10 апельсинів. Розрахуйте дефлятор ВВП для 1990 р., приймаючи за базисний 1982 рік.

Зошит для самостійної роботи в аудиторний час з дисципліни «Мікроекономіка» (для експериментальної групи)

Тема: Монополія і моносонія

Мета: вивчити поведінку монополії, яка прагне максимізувати прибуток.

Довгостроковий період – відрізок часу, достатній для внесення змін у всі фактори виробництва.

$$\text{Індекс монопольної влади (А.П. Лернера)} - I_L = \frac{P_m - MC}{P_m} = \frac{1}{E},$$

Де I_L – лернеровський індекс монопольної влади;

P_m – монопольна ціна;

MC – граничні витрати;

E – еластичність попиту на продукцію.

Монополістична конкуренція – тип ринкової структури, яка виникає в результаті диференціації товарів та послуг. Монополістична конкуренція - випадок, коли «багато конкуренції і мало монополій», монополістична влада на ринку відносно невелика.

Монопсонія – монополія з боку покупця, єдиний покупець товарів та послуг.

Конкуренція – відносини між продавцями або між покупцями у ринковому середовищі; двигун технологічного процесу та новаторства, стихійний механізм, стимулюючий динамічну рівновагу. Конкуренцію називають досконалою при присутності багатьох незалежних учасників, при практичній недоступності для кожного встановлення контролю над ринком. Недосконалою вважається конкуренція, при якій окремі економічні агенти або їх групи можуть визначати ціни або умови продажу.

Мікроекономіка – наука яка вивчає поведінку економічних агентів (фірм, домашніх господарств), ринкові змінні, ефективність господарчої діяльності.

Завдання. Функція затрат монополіста має вид $TC = 40 + Q^2$, а попит на його продукцію можна представити рівнянням $P = 30 - Q$. Визначите, обсяг випуску продукту, який забезпечує монополісту максимізацію прибутку. Яке значення при цьому приймає даний показник?

Зошит для самостійної роботи в аудиторний час з дисципліни «Економічний аналіз» (для експериментальної групи)

Тема: Теоретичні засади економічного аналізу

Мета: вивчити предмет економічного аналізу та принципи аналітичних досліджень.

Аналіз – пізнавальна процедура уявного розчленування об'єкта або явища на складові з метою їх вивчення, з'ясування зв'язків між ними.

Економічний аналіз – сукупність аналітичних процедур, метою яких є одержання висновків та рекомендацій щодо прийняття оптимальних управлінських рішень стосовно досліджуваного економічного об'єкта чи явища.

Предмет економічного аналізу – включає економічні процеси діяльності підприємств; причинно-наслідкові зв'язки, які визначають використання ресурсів та результати діяльності; резерви та шляхи підвищення ефективності діяльності та зміцнення конкурентоспроможності підприємств.

Фінансовий аналіз – виступає як складова фінансового обліку і забезпечує зовнішніх користувачів інформацією про підприємство.

Маркетинговий аналіз – проводиться службами маркетингу підприємства для дослідження ринків збуту продукції, її конкурентоспроможності, попиту та пропозиції, комерційного ризику, цінової політики.

Моніторинг – як вид аналізу означає постійне і безперервне дослідження функціонування новацій у конкретному середовищі господарського механізму.

Внутрішній аналіз – проводиться безпосередньо на підприємствах відповідними службами для управління виробничою, комерційною та фінансовою діяльністю.

Зовнішній аналіз – проводять вищестоящі органи підприємства, фінансові органи, банки, акціонери, інвестори, аудиторські фірми.

Завдання.

1. Економічний аналіз за періодом дослідження поділяють на ...

А) внутрішньогосподарський і міжгосподарський;

Б) попередній (перспективний) і наступний (ретроспективний);

В) комплексний та тематичний.

2. ... це метод, за допомогою якого дають оцінку та обґрунтовують ефективність управлінських рішень у бізнесі.

- А) діагностичний аналіз;
- Б) функціонально-вартісний аналіз;
- В) маржинальний аналіз.

3. Принцип ... передбачає визначення пріоритетів у досягненні поставленої мети, черговості здійснення заходів. Спрямованих на підвищення ефективності діяльності, швидку адаптацію до вимог ринку.

- А) конкретності і дієвості;
- Б) системності;
- В) рейтингової оцінки.

4. Чи правильні такі твердження:

А) Дедукція – це спосіб дослідження від окремих фактів до знання загального, від вивчення причин до результатів.

Б) Статистико-економічний аналіз – це експертна діагностика фінансового стану підприємства. Його проводять аудитори (аудиторські фірми) для оцінки фінансової стійкості підприємства, його платоспроможності, прогнозування фінансового стану, уникнення банкрутства.

В) Маркетинговий аналіз проводиться службами маркетингу підприємства для дослідження ринків збуту продукції, її конкурентоспроможності, попиту та пропозицій, комерційного ризику, цінової політики.